

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Volnočasové aktivity pro děti ohrožené životem na ulici

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Rosková

Autor: Jitka Rybičková

3.5.2012

Abstrakt

Jedním z aktuálních problémů naší doby je vzrůstající počet dětí a mládeže, jež se jen tak bezcílně potuluje po ulicích, nemá žádné trvalé zájmy a v horším případě bere návykové látky a páchá kriminální činnost. Tato skupina mladých se vyhýbá organizovanému volnému času a výchovné působení státních institucí berou jako nutné zlo, či jako prostředek útlaku, vůči němuž je zapotřebí se bouřit. Tito mladí lidé často nemají nikoho, komu by se svěřili se svými problémy a kdo by o jejich potřeby projevil opravdový zájem.

Téma volnočasové aktivity pro děti ohrožené na ulici bylo vybráno autorkou z toho důvodu, že je jí osobně blízké a měla možnost se s problematikou bezprostředně seznámit díky zkušenostem získaným v průběhu praxí, které absolvovala v průběhu studia sociální práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, které byly vykonány v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Bongo v Týně nad Vltavou.

Práce se zabývá tematikou volného času, jeho vývojem a jeho významem v životě dětí a mládeže. Dále poukazuje na výskyt sociálně patologických jevů u ohrožených mladých a udává možnosti, které mají v současnosti na výběr, vzhledem k zařízením a službám poskytujícím prostor pro trávení volného času. Hlavním zaměřením práce je využití volnočasových aktivit jako prostředku prevence rizikového chování.

Cílem výzkumné části práce je představení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež jako možné alternativy pro bezpečné trávení volného času neorganizovaných a sociálně patologickými jevy ohrožených dětí a mládeže, které navíc poskytuje možnost sociální práce s touto cílovou skupinou. Naplnění cíle bylo realizováno pomocí kvalitativního výzkumu metodou rozhovorů dle návodu, kde výzkumný soubor tvořily pracovnice a dobrovolnice nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Bongo v Týně nad Vltavou. Výzkumné otázky jsou směřovány na oblast tvorby volnočasového programu v zařízení a vnímání nízkoprahového klubu veřejností. Rozhovory jsou nadále

podepřeny zúčastněným pozorováním, které bylo provedeno autorkou v průběhu praxí, kdy měla možnost přímo se podílet na práci s klienty a na tvorbě volnočasových aktivit.

Abstract

One of the issues of our times is an increasing number of children and youths moving about aimlessly in streets without any stable interests. In worse case they abuse addictive substances and commit crimes. Such a group of youths avoid organized activity to spend their free time and consider educational activity of the state authorities as justifiable evil or as an oppression that is necessary to make revolt against. These young people do not often have anyone who they could confide to with their problems and who takes real care about their needs.

The author chose the theme of free time activities in children dangerously spending time in streets because of her close relation to it. She had the opportunity to learn directly about this problem from her working experience performed within her studies of the social service at Faculty of Health and Social Studies, University of South Bohemia in Ceske Budejovice. The working experience was carried out at the drop-in centre for children and youths Bongo in Tyn nad Vltavou.

The work is concerning the theme of leisure time, its development and importance in the children and youths' lives. Further, it shows the incidence of socially pathological phenomena in endangered youths, and determines possibilities available for them currently, regarding institutions and service providing shelter for spending their leisure time. Main goal of the thesis is the use of leisure time activities in prevention of risky behaviour in children and youths.

The goal of the investigative part of the work is to introduce drop-in facilities for children and youths as potential alternatives for spending free time of children and youths who are not organized and are endangered by socially pathological phenomena and where can be carried out social service for this target group. The goal was completed using qualitative research method according to the instructions. The test group was composed from workers and volunteers from the drop-in centre for children and youths Bongo in Tyn nad Vltavou. The investigative questions were directed to collect information about making the leisure time activities program in the facility and to figure out how the public accept the drop-in centre. The interviews were further

supported by the author's presence at the talks within her work experience which she used for work with clients and for creation leisure time activity programs.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3.5.2012

.....

Jitka Rybičková

Poděkování:

Děkuji Mgr. Lence Roskové za trpělivé vedení a poskytnuté rady při vypracovávání mé bakalářské práce. Dále děkuji pracovním NZDM Bongo za ochotnou spolupráci během výzkumu.

Obsah:

Úvod:	3
1 Současný stav	4
1.1 Volný čas	4
1.1.1 Vymezení pojmu	4
1.1.2 Dělení volného času dle náplně	5
1.1.3 Funkce volného času	6
1.1.4 Historický vývoj pohledu na volný čas	7
1.1.5 Volný čas a životní styl	8
1.1.6 Volný čas rodina	9
1.1.7 Využívání volného času dětmi v souvislosti s jejich sociálním prostředím	10
1.1.8 Rizika volného času	11
1.2 Ohrožení životem na ulici	12
1.2.1 Vymezení pojmu	12
1.2.2 Subkultury dětí a mládeže	13
1.2.3 Agresivita	15
1.2.4 Drogové závislosti	15
1.2.5 Patologické hráčství	16
1.2.6 Sekty a kultová závislost	17
1.2.7 Sebevražednost a sebepoškozování jako patologický jev	17
1.2.8 Prostituce	18
1.2.9 Kriminalita a delikvence	20
1.3 Instituce volného času pro děti a mládež	21
1.3.1 Volný čas a škola	21
1.3.2 Školská zařízení	22
1.3.3 Nestátní neziskové organizace:	26
1.3.4 Streetwork	26
1.3.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	27
2 Cíl práce a výzkumné otázky	32

2.1	Cíl práce.....	32
2.2	Výzkumné otázky.....	32
3	Metodika	33
3.1	Použitá metoda:.....	33
3.2	Charakteristika výzkumného souboru	34
4	Výsledky.....	35
4.1	Výzkumný rozhovor s respondentkou A	35
4.2	Výzkumný rozhovor s respondentkou B	41
4.3	Výzkumný rozhovor s respondentkou C	48
4.4	Výzkumný rozhovor s respondentkou D	54
4.5	Výzkumný rozhovor s respondentkou E	62
4.6	Pozorování	67
5	Diskuze	72
5.1	Okruh otázek – Pracovnice.....	72
5.2	Okruh otázek - Fungování NZDM Bongo	73
5.3	Okruh otázek - Specifika volnočasového programu.....	75
5.4	Okruh otázek - Veřejný obraz NZDM Bongo.....	84
6	Závěr	87
7	Seznam použitých zdrojů	90
8	Klíčová slova.....	93
9	Seznam příloh.....	94

Úvod:

V dnešní době stále přibývá dětí a mládeže, které nemohou, nebo neumějí využívat svůj volný čas. Tyto děti se potulují po ulicích, parcích a restauračních zařízeních. Svůj čas ubíjejí konzumací alkoholu a drog, vandalismem, šikanováním slabších, otevřeně projevují agresivitu vůči kolemjdoucím. Tato skupina dětí a dospívajících je většinou společností zavrhována, bez ohledu na to, jak se vlastně do své situace tito mladí dostali. Společnost nějakým automatickým způsobem předpokládá, že za svou situaci si mohou tito provokatéři sami. Přitom tyto „děti ulice“ mají často problémy v rodinném prostředí, které nemusí být ani tak extrémního charakteru, kdy už dochází k přímým fyzickým útokům, stačí, pokud v rodině není vytvořeno dostatečně podnětné prostředí a o dítě nikdo neprojevuje zájem. Do této skupiny mladých nepatří jen děti pocházející z nízkopříjmových vrstev obyvatelstva, ale i děti bohatých rodičů, kteří svou lásku projevují převážně tím způsobem, že dítěti pravidelně přidělí značný obnos peněz a tím svou míru starosti odbudou.

Při praxi v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež jsem měla možnost setkat se právě s takovouto skupinou mládeže ohroženou rizikovým chováním, pro kterou však představoval nízkoprahový klub zázemí, kde mohli trávit svůj volný čas a kde dostali možnost řešit své problémy s někým, komu mohli důvěřovat. V této práci jsem se tedy zaměřila na význam volnočasových aktivit v boji proti sociálně-patologickým jevům u dětí a mládeže. Pozornost jsem také věnovala tomu, jaké možnosti trávení volného času dnešní mládež má.

V práci si kladu za cíl představit nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jako variantu bezpečného trávení volného času dětí a mládeže. Zjistit, jak je utvářen program v nízkoprahovém zařízení, jak jsou klienti motivováni k volnočasovým aktivitám a jak je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež vnímáno veřejností.

1 Současný stav

1.1 Volný čas

1.1.1 Vymezení pojmu

Volný čas je čas, jenž nám zbude po splnění veškerých závazků, vyplývajících z našich rolí ve společnosti a z dělby práce. Přesněji je to činnost, do které člověk vstupuje dobrovolně na základě očekávání příjemných zážitků a uspokojení **(11)**. Jíra **(12)** uvádí definici J. Dumazediera, který volný čas chápe takto: „*Souhrn činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí, buď pro odpočinek nebo pobavení, či pro rozvoj svých znalostí nebo nezištné školení, pro svou dobrovolnou účast na společenských záležitostech nebo svobodnou tvůrčí činností poté, když se uvolnil ze závazků pracovních, rodinných i společenských*“ **(12)**.

Pávková **(21)** uvádí, že: „*Pod pojem volný čas se zpravidla zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a věci s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a o osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka*“ **(21, s. 13)**.

Na problematiku volného času se dle Pávkové lze dívat z několika pohledů:

- a) Z *ekonomického* hlediska je to odvětví, které slouží pro vzdělávací a výchovnou činnost, ale je také odvětvím komerčním.
- b) Z hlediska *sociologického* a sociálně-psychologického sledujeme, jak volný čas přispívá k vytváření a kultivaci mezilidských vztahů.
- c) Z hlediska *politického* je nutné sledovat, kolik prostředků je třeba státem vynaložit na volný čas dětí a mládeže a jak má stát vůbec do této problematiky zasahovat.

- d) Ze zdravotně-hygienického pohledu se posuzuje především tělesný a duševní vývoj člověka. Správné využívání volného času by se mělo projevit pozitivně na zdravotním stavu.
- e) *Pedagogická a psychologická* hlediska berou v úvahu i věkové a individuální odlišnosti každého jedince. Také zvažují, zda a do jaké míry volnočasové aktivity přispívají k uspokojení biologických a psychických potřeb (21).

Hodaň uvádí jako zajímavou definici volného času, zasahující až do duchovní sféry, definici Šípkovu, který považuje „*volný čas za psychologický prostor, ve kterém se člověk dostává blíž sám k sobě a kde se může poměrně svobodně rodit, utvářet, modifikovat jasné představy o tom, kdo je, co chce, co bude, kam jde apod.*“ (10, s. 61)

1.1.2 Dělení volného času dle náplně

a) Aktivní trávení volného času

Aktivní odpočinek je jedním z pilířů zdravého životního stylu. Slouží jako účinná prevence sociálně patologických jevů. To jak je mladistvý nebo dítě naučeno aktivně trávit volný čas odráží způsob, jak je přistupováno k trávení volného času v rodině, škole a dalších institucích, které se volnočasovými aktivitami zabývají. Aktivní trávení volného času charakterizuje hlavně aktivní přístup dětí a mládeže k vykonávané aktivitě, tělesná či sportovní činnost ať již organizovaná či nikoli, zájmová činnost například v kroužku – vědeckém, hudebním, výtvarném apod., pohyb na zdravém vzduchu a výchova ke zdravému životnímu stylu.

b) Pasivní trávení volného času

Ačkoli jsou sociálně patologické jevy multifaktorově podmíněny, mnoho dětí a mladých lidí se dostává na „šikmou plochu“ díky vakuu ve volném čase. Ještě markantněji se toto projevuje v souvislosti s takovými dětmi a mládeží, jež mají sklon k prožívání silných zážitků, ale nemají tuto potřebu saturovanu aktivně tráveným volným časem. Do rizikové skupiny se zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů

patří: chroničtí sledovači televize, děti a mládež pohybující se po ulicích a restauracích ubíjející nudu a děti a mládež, jež hledá silné prožitky zástupným způsobem, zejména konzumací alkoholu, drog, pomocí násilí, kriminality a podobně **(23)**.

1.1.3 Funkce volného času

Hodaň **(10)** uvádí tři hlavní funkce volného času podle Dumazediera takto:

- 1) Odpočinek, zotavení, reprodukce pracovní síly – osvobození od únavy, regenerace fyzických a psychických sil.
- 2) Rozptýlení, zábava, kompenzace, únik z monotónní práce, případně únik do fiktivních činností imaginárního světa.
- 3) Rozvoj osobnosti – ten umožňuje širší účast na společenském dění, tedy širší zapojení do rekreativních, kulturních a sociálních sdružení. Také umožňuje doplňování poznatků a rozvíjení schopností.

Všechny tři tyto funkce spolu vzájemně souvisí a často se vzájemně překrývají. U zdravého člověka by měli být zastoupeny všechny tři tyto funkce, aby nedocházelo k jednostranné deformaci **(10)**.

Funkcemi volného času se dále pak zabývali Alexandr Kamiński, Roger Sue a Horst W. Opaschowski, který komplexně funkce volného času vymezil takto:

- a) rekreace (zotavení a uvolnění);
- b) kompenzace (odstranění zklamání a frustrací);
- c) výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení);
- d) kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba);
- e) komunikace (sociální kontakty a partnerství)
- f) participace (podílení se a účast na vývoji společnosti)
- g) integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů);

h) akulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření pomocí umění, sportu, technických a dalších činností) (11).

R. J. Havighurst se domníval, že volný čas musí také přispívat k pravidelnému a rutinnímu utváření životního způsobu jedince a současně být zdrojem úcty člověka k sobě samému i respektování ostatních. M. Kaplan tvrdil, že volný čas má nejen přispívat k pocitu „nějak k něčemu patřit“, ale i rozvíjet vědomí vlastní individuality. Také má být člověku prospěšný a podněcovat v něm tvůrčí síly (25).

1.1.4 Historický vývoj pohledu na volný čas

Co se týče historie vzniku volného času Vázaňský (25) uvádí: „*Počátek zrodu volného času závisí na posouzení, zda se „vznikem“ míní formulování termínu volný čas a první realizace dnešnímu pojmu odpovídajícímu fenoménu volný čas, nebo zda se jím chápe pokud možno rozsáhlé prosazení termínu volný čas*“ (25, s. 23).

Lidé využívali svůj volný čas již v pravěku. Svědčí o tom hlavně nálezy nejrůznějších výrobků, které nesloužily jako nástroje a praktické pomůcky, ale naznačují, že lidé v pravěku již disponovali volným časem, který věnovali výhradně sobě. V antice se problematikou volného času zabývali i filozofové, jako byl Platon, Aristoteles a Thales Mílétský. Platon viděl význam volného času hlavně ve službě státu a modlitbách, Aristoteles vnímá volný čas z pohledu svobodného občana jako prostor pro pěstování tělesné a duševní kultury. Ve středověké společnosti byl volný čas věnován hlavně křesťanským obřadům a modlitbám. Vzhledem k vlivu církve na tehdejší společnost, byly tyto obřady spíše povinné, tak lze spíše spekulovat o tom, do jaké míry se takto trávená doba dál nazvat volným časem (2).

Jako pojem se v naší evropské společnosti volný čas začíná vyvíjet zhruba od čtrnáctého století, kdy byl vnímán hlavně jako období „tržního míru“ pro obchodníky, poutníky a navrátilce z cest. Postupně je za doby humanismu tento pojem chápán jako doba svobody pro vykonávání určité činnosti, obvykle spojené s obchodem. V novověku s nastolením povinné školní docházky poprvé nastává dualita mezi prací a

volným časem. Toto dále rozvíjí osvícenství, které hledá právě ve volném čase prostor pro opravdovou „svobodu a volnost“ člověka. Protestantismus do utváření tohoto termínu vnesl organizovanost. Takzvané hodiny volna pro protestanty znamenaly sice dobu rekreace, ale také to byla doba vyčleněná pro vykonávání nutných úkonů. V průmyslové společnosti byl pojem chápán jako doba zotavení. Vytvořil se protiklad mezi pracovním životem a soukromím. Vyžadovala se regulace volného času a tento termín byl na počátku dvacátého století přenesen do ekonomiky, politiky a sociální péče. Po druhé světové válce dochází k vývoji ve třech etapách. V etapě první, tedy zhruba v padesátých letech, hledí na práci jako na dominantní, vzhledem k potřebě poválečné obnovy. Stoupá tedy zastoupení pracovní doby (dny a hodiny v týdnu). V etapě druhé, která ve vyspělých zemích začala v osmdesátých letech, začíná být práce chápána spíše jako prostředek nutný k zabezpečení živobytí. Ve volném čase se prosazuje svoboda naproti autoritám a také značný sklon k askezi naproti marnotratnosti. V etapě třetí, tedy v posledních letech, dochází k postupnému oslabování vnitřního významu práce, ale volný čas ještě není svým obsahem dostatečně schopen zaplnit vzniklý prostor, což vede k významovému vakuu těchto dvou pojmů (25).

1.1.5 Volný čas a životní styl

Pojem životní styl je velice komplikovaný, jedna z definic vymezuje tento pojem jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. Využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Každý jedinec má svůj vlastní systém hodnot, který si v průběhu života utváří. Jedním z aspektů je také to, jakou hodnotu přisuzuje svému volnému času. Zda spíše inklinuje k protěžování pracovních aktivit a plnění povinností, nebo zda se snaží využívat svůj volný čas na maximum i na úkor svého pracovního uplatnění. Dále se hodnotový systém člověka ve volném čase projevuje tím, zda prosazuje heslo „mít“ nebo „být“. Jde hlavně o to, zda se orientuje spíše na image, kde je důležité mít veškeré vybavení, nebo přímo na samotnou aktivitu, jen pro radost z jejího vykonávání. Dalším důležitým aspektem je, kolik úsilí je člověk

ochoten vynaložit na svou volnočasovou aktivitu, tedy pro příklad, zda se spokojí se sledováním fotbalového utkání z pohodlí svého gauče, či zda si půjde sám s kamarády zahrát fotbal na hřiště. Také nezanedbatelný vliv na volnočasové aktivity má preference jedince vzhledem k sociálním preferencím. Někteří lidé upřednostňují volnočasové aktivity zcela individualistické, jiní naopak mají okolo sebe rádi mnoho lidí a vyhledávají skupinové aktivity (21).

Trávení volného času je však také limitováno řadou faktorů, které částečně svobodu jeho využívání omezují. Mezi tyto faktory patří například geografické prostředí, stupeň rozvoje společnosti, a charakteristické rysy sociálního statusu jednotlivce, jako je pohlaví, věk, zdravotní stav, rodinné prostředí, vzdělání, materiální zajištění, místo bydliště, hodnotová orientace, psychika jednotlivce, temperament atp. (10).

1.1.6 Volný čas rodina

Při posuzování sociálních vlivů hraje prvotní roli rodina. Zde získává dítě první zkušenosti s trávením volného času, napodobuje a částečně přebírá životní styl rodičů. Děti mají relativně hodně volného času, v první řadě by se tedy mělo jednat o záležitost rodiny. Názor, že výchovu ve volném čase plně zabezpečí rodina, je však dle Pávkové (21) mylný. Rodina k tomu nemá většinou jen nedostatek času, ale chybí jí i dostatek materiálního vybavení a odborná kvalifikace, též nemůže zvláště u dospívajících dětí zajistit potřebu sdružovat se ve skupinách vrstevníků (21).

Rodina je pro rozhodnou většinu dětí prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. Začíná s výchovou a vzděláváním, rozvíjí základy mezilidských vztahů a klade základy hodnotové orientace. Avšak v modelu rodiny došlo v průběhu času k nemalým změnám. Dřívější tří až čtyř generační rodiny se dnes rozpadají pouze na dvougenerační a také do života dětí vstupuje mnoho jiných vlivů. Rodina již tedy není tak privilegovaným prostorem socializace, přesto mnohé rodiny aktivně využívají nových možností a obohacují jimi volný čas svých dětí. Na volný čas dítěte v rodině působí také objektivní podmínky života a výchovy dětí, což je zejména její velikost,

úplnost a také dnešní trend jejího pozdějšího zakládání z hlediska věku rodičů. Vliv má rovněž realizace volného času uvnitř rodiny, postoje a realizace výchovy, hmotné a časové předpoklady pro vytváření volnočasových aktivit. I přes tyto problémy závisí ve velkém měřítku velikost současných zážitků a připravuje dítě na volnočasové aktivity v dospělosti. Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor může vést dítě k tomu, aby ke svému volnému času přistupovalo tvůrčím způsobem a vytvořilo si hodnoty a postoje, které mu vydrží i po založení vlastní rodiny. Toto působení se uskutečňuje především:

- a) Nápodobou a reprodukcí – modelováním, sociálním učením vzorců pozitivního volnočasového chování rodičů. Děti se učí díky účasti na těchto aktivitách.
- b) Uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností v rodině – ať již dítě navazuje na zájmy svých rodičů, nebo přechází do oblasti jiné.
- c) Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí – ať se již děti sami pro tuto činnost rozhodnou, nebo je k této činnosti vybídnou rodiče (11).

Ve vztahu k dětem by rodiče neměli postupovat direktivně, ale zároveň by volnočasovým aktivitám neměli nechávat „volný průběh“. Měli by být spíš inspirátory, facilitátory, iniciátory a spolutvůrci volného času svých dětí. Na aktivity svých dětí by měli dohlížet z bezpečné vzdálenosti, tak aby to pro dítě nebylo stresující, nebo nepříjemné, ale zároveň by neměli ztratit přehled o tom, co jejich dítě ve volném čase dělá a že ho tráví v bezpečném a známém prostředí (16).

1.1.7 Využívání volného času dětmi v souvislosti s jejich sociálním prostředím

Některé děti a mladí lidé ale svůj volný čas využívat nemohou a to hlavně z důvodu prohlubujících se sociálních rozdílů ve společnosti. Zdrojem sociálního vylučování znemožňujícího využívat volný čas je především netolerance, rasismus a xenofobie, což se projevuje hlavně ve vztahu k etnickým menšinám – u nás se jedná

hlavně o soužití s romským etnikem. Další příčinou je rostoucí finanční nejistota a neschopnost rodin pokrýt finanční výdaje, což se promítlo i do života rodin a volnočasových aktivit dětí.

Dále zde máme děti rodičů, jež volný čas v podstatě odmítají. Přeceňují roli práce a propadli workoholismu. Největší váhu přisuzují zvyšování svého sociálního statusu, zlepšování ekonomické situace a kariérnímu postupu. Toto má na jejich děti negativní dopad hlavně v tom, že jejich rodiče na ně „nemají čas“ a o jejich volnočasové aktivity se v zásadě nezajímají. Často se spokojí pouze s vědomím, že jejich dítě tráví volný čas se svými vrstevníky, ale o kvalitativní stránku tohoto času se již nezajímají.

V neposlední řadě je třeba zmínit děti a mládež, které svůj volný čas využívat neumí. Někteří mladí lidé volný čas sice například po škole mají a rádi by ho i využívali, ale mají problém se v možnostech orientovat. Po revoluci se u nás pro mladé lidi rozestřela široká paleta relativně dostupných činností, ze kterých si mohou vybrat, často to ale nedovedou. Pokud na tyto možnosti nedokážou jedinci kladně reagovat, propadají nicnedělání, nudě a v krajních případech i protispolečenskému jednání (11).

1.1.8 Rizika volného času

Volný čas je často chápán jako doba, během níž se děti a mladí lidé nejčastěji dostávají do problémů, potulují se po ulicích, zabývají se rizikovým sexuálním chováním, nebo se dívají až příliš na televizi. Hodiny mimo školní vyučování jsou často spojovány s časem, ve kterém se mohou stát nebo stávají zlé věci. Mladí lidé se věnují kouření, pití alkoholu, braní drog, nechráněnému pohlavnímu styku, delikvenci a násilí. Proto je volný čas dětí a mládeže mnoha vládami brán spíše jako riziko, než jako příležitost pro rekreaci, zábavu a rozvoj osobnosti (27).

Způsob života a možnost trávení volného času doznal značných změn. Došlo ke značnému rozšíření možností (17). *„Právě dostatek až nadbytek volného času může mladistvého přivést do negativně orientovaných společenských skupin, zejména pochází-li z méně podnětného sociálního prostředí (ať již rodinného, či školního nebo*

pracovního). *Problémem je však i možnost realizovat své zájmy ve volném čase“ (12, s. 4).* O přízeň mladých lidí se začali ale ucházet i různé sekty, náboženství, party, masmédia a hudební a jiné skupiny. Také pro dealery drog, provozovatel výherních automatů, poskytovatele sexuálních služeb i producenty pornografie se stala mládež zajímavou „kořistí“. Někteří mladí lidé se snaží zvládat své obtížné životní situace pomocí party svých vrstevníků. To je v pořádku do té doby, pokud se nejedná o závadovou nebo delikventní skupinu. Takovéto skupiny pak mají tendenci nátlakem podřídit jednotlivce svému hodnotovému systému a morálním normám. Negativní tendence ve využívání volného času se projevují u stále mladší věkové kategorie mládeže a dětí. Nejvíce volného času mají ti, kteří jej nevěnují vzdělávání, koníčkům podobně. Tyto děti a mladiství bývají právě nejčastěji označováni jako problémoví (17).

1.2 Ohrožení životem na ulici

1.2.1 Vymezení pojmu

UNICEF (1) uvádí jako nejpresnější vymezení dětí ulice definici přijatou nevládními organizacemi ve Švédsku v roce 1983: *„Každá dívka nebo chlapec, který nedosáhl/a zletilosti, pro kterého se stala ulice (v nejširším slova smyslu, včetně neobydlených bytů, pustiny, atd.) jeho/jejím obvyklým bydlištěm nebo zdrojem obživy a kdo je neadekvátně chráněn, pod dohledem a vedením odpovědného dospělého“* (1, s. 89). Zároveň je však také nutné rozlišovat mezi dětmi, které jsou bezdomovci - na ulici se živí a spí, a dětmi, které žijí nebo žebrají na ulici přes den a na noc se vrací domů. Tyto děti udržují kontakt se svými rodinami, mají kam jít a kde přespát (1).

Děti ve vyspělých zemích opustily domov většinou z vlastního rozhodnutí, jsou na útěku a po nějaké době se vrací domů nebo do některého typu ústavu, kam byly umístěny (po nějaké době však opět znovu unikají). Kromě této skupiny na ulici tráví svůj volný čas takzvané „dětí s klíčem na krku“, které na ulici tráví většinu svého volného času a na noc se vrací domů. Děti na ulici jsou velice náchylné k sociálně-patologickému jednání (3).

1.2.2 Subkultury dětí a mládeže

Jedním z nejtypičtějších skupinových rysů mládeže, je určitá subkultura, neboli integrovaný soubor hodnot a vzorce chování, kterým se mládež odlišuje od „světa dospělých“. Pod pojmem subkultura dnes rozumíme především empiricky poznatelný osobitý integrovaný svět hodnot, norem a symbolů, které charakterizují chování mládeže (15). „*Mládež z alternativních skupin neboli subkultur nelze patologizovat, přesto musíme konstatovat, že některé subkultury mají k sociálně patologickým jevům a kriminalitě velmi blízko*“ (3, s. 24).

Matoušek (18) uvádí tyto základní subkultury mládeže:

- a) **Stabilní a nestabilní kriminální skupiny** – stabilní a integrované kriminální skupiny vznikají hlavně v prostředí, kde jsou delikventní normy přijímány i dospělými, kteří slouží také jako učitelé mládeže. Nestabilní a neintegrované skupiny vznikají z nestabilního prostředí, jsou vysoce násilnické a mládeži jde hlavně o to ukázat svou sílu.
- b) **Drogová subkultura** – je silně propojená s kriminogenními skupinami (například se sem dají zařadit i dealeři drog). Typické je pro tuto skupinu holdování alkoholu, drogám a sexuální promiskuitě.
- c) **Rasistická subkultura** – tyto skupiny jsou velice soudržné a obezřetné vůči cizím osobám. Mají hierarchickou, až vojenskou strukturu vedenou velmi inteligentními jedinci.
- d) **Pseudonáboženská subkultura** – Matoušek zde uvádí jako příklad Satanisty, kteří provádějí parodie církevních obřadů, takzvané černé mše (18).

Dle vzdělávacího programu Varianty společnosti Člověk v tísni jsou u nás nejrozšířenější tyto subkultury:

- Hippies (pacifisté, často buddhisté a vegetariáni, vymezují se vůči konzumní společnosti, často žijí v komunách a oblékají se převážně do pestrých batikovaných šatů)
- Hooligans (sportovní, především fotbaloví fanoušci, kteří uctívají svůj klub a vyvolávají násilné potyčky s příznivci ostatních klubů)
- Metalisti (skupina vyznávající hudební žánr metal, jde o široký pojem, jelikož se tato skupina dělí do několika proudů)
- Neonacisté (hlásí se otevřeně k odkazu nacistické Třetí říše, často mají vizáž hnutí skinheads, ale není podmínkou)
- Punks (skupina vyznávající hudební styl punk, vymezují se značně levicově, jsou antifašisté, antirasisté a často se angažují v antiglobalizačních demonstracích, životní styl jde až na hranici sebedestrukce, mají nápadný styl oblékání a účesů, jejich znakem bývají zavírací špendlíky na oblečení a potrhaný vzhled)
- Rastafariáni (vyznávají přírodní filozofii, jsou často vegetariáni a pacifisté a jejich životní styl se točí okolo různého využívání marihuany, jejich hlavním hudebním žánrem je reggae, nápadná je úprava vlasů do tzv. dreadů)
- Satanisti (nemají sjednocenou víru, ani jednotného vůdce, spojuje je spíše negace společenských norem vyjádřených vírou v Satana. Nejčastěji se oblékají do černé barvy, nosí černý make-up a dlouhé černé vlasy)
- Skejťáci (subkultura související se skateboardingem, hlavní hudební žánry této skupiny jsou hard-rock, hip-hop a rap, oblékají se do volných kalhot, velkých triček, mohutných mikin s kapucí a čepic s kšiletem)
- Skinheads (dnes již velmi rozrůzněné hnutí, u nás spíše spojené s extrémní pravicí, ale různé frakce zahrnují celé spektrum od extrémní levice, po extrémní pravici, typickým oblečením jsou letecké bundy tzv. bombers – zelené nebo černé s oranžovou podšívkou a těžké vysoké boty, co se týče úpravy vzhledu skinheadi jak již napovídá název preferují holou hlavu)
- Technaři (základním hudebním stylem je hlasitá monotónní taneční hudba, cílem je pomocí dlouhotrvajícího tance dosáhnout změněných stavů mysli, hlavně za pomoci drog jako je LSD, extáze, lysohlávky, marihuana a speed, z hlediska se od sebe

značně liší, mohou se oblékat civilně, ale najdou se i tací, co preferují hi-tech výstřelky, či sci-fi zjev) (22).

- Squateři (squatting spočívá v obsazování prázdných domů, u nás se rozšířil po roce 1989. V ČR je takovéto obsazování bytů zákonem zakázáno)
- Sprejeři (tato subkultura spočívá ve vytváření výtvarných děl, tzv. graffiti, pomocí sprejových barev, sprejeři se obvykle sdružují do větších či menších skupin a jejich motivace je různorodá. Ve společnosti je na graffiti pohlíženo většinou jako na vandalství.) (13).

1.2.3 Agresivita

„Agresivní chování lze definovat jako porušení sociálních norem, omezující práva a poškozující živé bytosti či neživé objekty“ (24, s. 757) Agresivita jako pojem označuje tendenci chovat se násilně, agrese pak samotný reálný výkon takového chování. Agresivita je podnícena multifaktoriálně, záleží tedy na kumulaci určitých vlivů (24). Zvláštní formou agrese je pak vandalizmus. Ten patří často k životnímu stylu adolescentní mládeže a různých skupin a part. Toto jednání nepřináší pachateli žádný užitek, dopouští se ho většinou pro vlastní potěšení, a aby demonstroval, že on sám kontroluje svou moc (6).

Další zvláštní formou agrese je šikanování. Jde o dlouhodobé, opakované a úmyslné ubližování, které je samoučelné a při němž hraje velkou roli nepoměr sil (15).

1.2.4 Drogové závislosti

„Drogová závislost je psychický a někdy i fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále anebo pravidelně pro její psychické účinky a někdy také proto, aby se zabránilo nepříjemnostem z její nepřítomnosti“ (15, s. 75). Mezi další příznaky závislosti patří: silná touha anebo pocit nutkání vzít si drogu, problémy se sebeovládáním,

patofyziologické projevy odvykacího stavu, nárůst tolerance na užívanou látku (je nutno po čase dávky zvyšovat), zanedbávání zájmů (droga se stává hlavní hodnotou v žebříčku jedince) a také pokračování v užívání i přes prokázanou škodlivost. Závislost na droze může být somatického charakteru (tužba užívat drogu) i psychického charakteru (droga je součástí metabolismu a organismus na její nedostatek reaguje) (6).

Motivace pro vznik a vývoj závislostního chování:

Je například snaha získat uznání vrstevníkům, proniknout sociálními bariérami (interpersonální motivace), potřeba identifikovat se s určitou subkulturou, uniknout z obtížných či nesnesitelných podmínek (sociální motivace), přání fyzického uspokojení, uvolnění, získání více energie, či udržení si fyzické kondice (fyzická motivace), přání stimulovat zrak, sluch, hmat, chuť, potřeba smyslové sexuální motivace (senzorická motivace), uvolnění od psychické bolesti, snížení úzkosti, relaxace (emocionální motivace), nedodržování společenských pravidel, identifikace s určitými skupinami (politická motivace), snaha uniknout nudě, dosáhnout intelektuální kurióznosti, zkoumat své vlastní vědomí a podvědomí (intelektuální motivace), zlepšení umělecké tvorby, zvýšení představitosti (kreativně estetická motivace), zklamání při hledání smyslu života, nalezení východiska ve filozofii Východu (filozofická motivace), získávání božích vizí, komunikace s bohem, získání spirituální moci (spirituálně mystická motivace) a například osobní potřeba prožít dobrodružství (specifická motivace) (19).

1.2.5 Patologické hráčství

Fischer a Škoda uvádějí jako definici patologického hráčství tuto formulaci: „*Patologické hráčství (gambling, gamblerství) bychom mohli definovat jako časté, opakující se epizody, které dominují v životě jedince a vedou k poškození sociálních, pracovních, materiálních a rodinných hodnot a k zadlužení*“ (6, s. 128). Tento druh závislosti může vzniknout jak k hracím automatům označovaným jako zábavné (kde jde pouze o hru, ale ne o výhru), tak k automatům výherním. Někdy je tato závislost

přirovnávána k závislosti na kokainu, kde také nevzniká těžká fyzická závislost, ale závislost duševní, která vede k vybičování fyzické aktivity a stavům vyčerpání (17).

1.2.6 Sekty a kultová závislost

Zhoubná sekta představuje seskupení lidí, kteří jsou pro společnost nebezpeční tím, že ze svých členů vyrábějí nesvobodné jedince zcela podřízené ideovým záměrům sekty. Ve většině případů sekta označuje autoritářské skupiny náboženského charakteru. Typickými znaky sekty jsou autoritářské vedení (v čele stojí vůdce), elitářství a výlučnost (učení sekty je tou jedinou správnou ideologií), přesné zásady pro život členů sekty, víra povýšená nad rozum, pronásledování sankce a tresty pro nepříznupůsobivé členy sekty (15).

„Sekta a členství v ní jsou určitým druhem závislosti. Člen postupně podléhá určitému systému myšlení sekty a jejímu rituálnímu chování, až se na něm stává závislým“ (26, s. 98). Postupně dochází k sociální i ideologické závislosti až nakonec je jedinec zcela psychicky, sociálně i ekonomicky podřízen sektě bez možnosti úniku (26).

1.2.7 Sebevražednost a sebepoškození jako patologický jev

„Sebevraždu lze definovat jako násilné jednání charakteristické úmyslem dobrovolně zničit vlastní život, jako autoagresivní projev“ (24, s. 489). Autoři se shodují na tom, že sebevražda musí splňovat dvě podmínky a to: dobrovolné rozhodnutí člověka zemřít a cílevědomé jednání vedoucí ke smrti. Proto je třeba rozlišit sebevraždu od sebezabití, které nenese vědomé rozhodnutí člověka dobrovolně zemřít. Je také rozdíl mezi sebevraždou a sebeobětováním, které klade akcent na položení života za druhou osobu či větší dobro. Sebevražedné jednání má tři fáze. První je fáze úvah, druhou je fáze sebevražedného pokusu a třetí je dokonalá sebevražda (26).

Hroncová (15) uvádí druhy sebevražd podle Ondrejkooviče:

- 1) **Demonstrativní** – jsou typické pro ženy a mladé lidi, mají nátlakový charakter (dosáhnouti nějakého cíle, volání o pomoc). Člověk při tomto typu není zcela rozhodnut zemřít, přeje si, aby ho našli.
- 2) **Bilanční** – představují východisko ze zdánlivě neřešitelné situace (těžká choroba, ztráta životních perspektiv, těžká drogová závislost)
- 3) **Ritualizované** – typické pro orientální kultury a náboženství, hromadné sebevraždy náboženského charakteru apod.
- 4) **Únikové** – jsou paradoxně vyvolané ze strachu ze smrti, bolesti, trestem, sociálním ponížením a i z jiných příčin.
- 5) **Autopunktivní** – mají charakter sebetrestání, mohou být spojené i s duševní chorobou (15).

Sebepoškozování je podobně jako sebevražedné jednání aktem autoagrese, ale není v něm přítomná vědomá touha zemřít. Jako nejčastější způsoby sebepoškozování se uvádí – pořezání, poškrábání (nejčastěji na zápěstí, předloktí a hřbetech rukou), dále popálení a někdy sem bývá zařazováno i předávkování léky, které je opakováno a není u něj patrný suicidální motiv. Uváděné motivy k tomuto chování jsou různé, nejčastěji je zmiňován pocit vzteku, úleva od napětí nebo přání zemřít. Nejvíce rizikovou skupinou jsou adolescenti a zvláště pak dívky a ženy. Obecně mají k sebepoškozování tendenci osoby pohlavně zneužívané či sexuálně týrané a osoby s duševními poruchami (6).

1.2.8 Prostituce

Emmerová (15) cituje ve své práci Ondrejkooviče, který pokládá za prostituci „poskytování sexuálních služeb z ekonomických důvodů, přičemž tu nemusí být důvodem výlučně sociální nouze, chudoba anebo nedostatek. Prostituce může mít i charakter prostředku dosahování společenské anebo profesní kariéry a úspěchu“ (15, s. 228). Charakteristickými znaky prostituce je poskytování sexuálních služeb za úplatu

(nebo jiný druh odměny či prospěchu), mezi sexuálními partnery nevzniká vztah a důležitým znakem je promiskuita. V prostituci jsou aktéry prostitutky a prostituti (poskytovatelé), prostituenti (klienti), pasáci (mají více rolí – shánějí klienti, často nutí prostitutky k výkonu prostituce, ochraňují je a často shánějí drogy).

Prostituce se nejčastěji dělí na ženskou, mužskou a dětskou. Může mít podobu veřejnou a legální anebo neveřejnou, skrytou, nejčastěji nelegální. Každá prostituce má dvě formy a to heterosexuální a homosexuální.

Příčiny prostituce můžeme rozdělit na dvě skupiny:

- 1) **Osobní příčiny** – citové nedostatky (násilí v rodině, opuštěnost, potřeba pomsty), sexuální zneužívání, drogy, setkání se s někým, kdo již v prostituci funguje.
- 2) **Globální příčiny** – mentalita a kulturní prostředí, peníze, sexuální turizmus, zaostalost (divoká urbanizace, anonymita, nerovnost šancí, rozpad rodin, zvyšování bída a nezaměstnanosti), ekonomické a politické krize **(15)**.

Zvláštní pozornost si zaslouží dětská prostituce. Blatníková uvádí definici dětské prostituce takto: „*Dětskou prostitucí je myšleno zneužívání dítěte k sexuálním praktikám, kdy je dítěti za účast na sexuálních praktikách placeno nebo mu jsou poskytovány či slibovány jiné odměny nebo výhody bez ohledu na to, zda je tato platba, slib nebo odměna poskytována dítěti či třetí osobě*“ **(5, s. 69)**.

Děti, které provozují prostituci lze v zásadě rozdělit do dvou skupin:

- 1) První skupina provozuje prostituci „dobrovolně“ a řeší si tak převážně svou špatnou ekonomickou situaci. Jedná se hlavně o děti ve věku 15-18 let. Tato skupina vnímá prostituci jako relativně snadný a rychlý způsob výdělků peněz. Často do této skupiny spadají děti na útěku z dětských domovů, výchovných ústavů nebo od svých rozpadlých rodin.
- 2) Druhou skupinu tvoří děti nabízené další osobou, která z prostituce kořistí **(5)**.

1.2.9 Kriminalita a delikvence

Kriminalitu můžeme definovat jako souhrn činů, které jsou v dané společnosti trestné a které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní.

Delikvence je z hlediska společensky nepřijatelného chování širším pojmem. Jedná se o chování, které se týká nejenom kriminality. Zahrnuje také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Patří sem například přestupky, dále trestná činnost osob ve věku mladším než 15 let, kdy nelze trest z důvodu věku uložit. Velmi často bývá delikvence používána v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným chováním mládeže (6).

Dále je důležité vymezit pojem trestný čin. Jako takový je chápán čin, jehož znaky jsou uvedené v Trestním zákoně a z obsahové stránky je nebezpečný pro společnost. Je to většinou aktivní úkon, který je spáchán úmyslně nebo z nedbalosti. Příčiny kriminality a delikvence jsou nejčastěji takovéto:

- 1) **Vnitřní příčiny** – zde záleží hlavně na osobnostních rysech pachatele, mohou být dědičné, vrozené, nebo získané v důsledku například choroby. Tyto predispozice se mají tendenci vyvinout v kriminalitu a delikvenci v sociálně-patologickém prostředí.
- 2) **Vnější příčiny** – velká pozornost je věnována dysfunkční rodině jako dominantnímu kriminogennímu činiteli. Pachatelé trestní činnosti z valné většiny pocházejí z málo podnětného, rodinného prostředí s nízkým sociálním statutem, kde je nejvyšší výskyt trestnosti, alkoholizmu a nízká hladina vzdělání. Mezi další příčiny kriminality a delikvence můžeme zařadit vliv masmédií (otevřené zobrazování brutality v televizi), ekonomickou krizi a nárůst nezaměstnanosti a rozpad tradičních norem chování (15).

Kriminalita mládeže má svá specifika:

- Trestná činnost je nejčastěji páchána ve skupině.

- U trestných činů často chybí prvek plánování, jsou prováděny neúměrně tvrdě (velká devastace), často je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle.
- Na páčání trestného činu má značný vliv alkohol, či jiné drogy. Tyto látky ještě zvyšují agresivitu. Jednání je spíše emotivní, než rozumové a čin je páčán živelně pod vlivem momentální situace.
- Při získání alibi se často spoléhají na členy své skupiny a o přípravě nebo o spáchání trestného činu se také své skupině rádi svěřují.
- Často je zcizováno to, co právě mladiství potřebují, nebo co se jim líbí – alkohol, tabák, auta, motorky, oblečení apod.
- Věci získané trestnou činností se hierarchicky rozdělují mezi členy skupiny (19).

1.3 Instituce volného času pro děti a mládež

1.3.1 Volný čas a škola

Školou se rozumí, dle ustanovení zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), „*mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky*“ (32, §7, odst. 3).

„*Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností*“ (11). Škola tak činí zejména následujícími způsoby:

- a) **Jednorázovými aktivitami**, což jsou příležitostné, jednorázové volnočasové aktivity, které jsou příležitostí pro prohloubení výuky a mají i kompenzační funkci. Jedná se zejména o návštěvy historických památek, kulturních akcí, sportovních akcí, lyžařské kurzy, taneční a plesy, různé soutěžní akce, tábory, pobyty v přírodě a podobně.

- b) **Soutěžemi**, ty mají hlavně podobu takzvaných olympiád, které jsou organizovány od místní až po celostátní a mezinárodní úroveň. Tyto aktivity vyžadují již dlouhodobější zapojení účastníků. Soutěže se konají nejen ve sportovních disciplínách, ale i v nejrůznějších vědních oborech (matematika, fyzika, chemie atp.)
- c) **Pravidelnou zájmovou činností**, která je ze všech uvedených oblastí asi nejvíce významnou. Má totiž letitou kontinuitu a sleduje se v ní i vývoj jedince a jeho sociální začleňování mezi ostatní členy skupiny **(11)**.

1.3.2 Školská zařízení

Dle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění poskytuje školské zařízení „*služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči*“ **(32, §7, odst. 4)**. Zájmové vzdělávání pak nadále rozvíjí tento zákon v §111 takto: „*Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*“ **(32, §111, odst. 1)**. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání pak blíže určuje vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Zájmové vzdělávání podle této vyhlášky je poskytováno zpravidla za úplatu, která může být rozdělena do několika splátek. Úplata také může být prominuta nebo snížena vzhledem k sociální situaci, či vzhledem k množství pravidelných zájmových činností, které dítě či mladistvý navštěvuje. Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání uvádí tato školská zařízení:

1) Školní družiny

Školní družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům převážně prvního stupně. Vykonává svou činnost ve dnech školní docházky a o školních prázdninách (ředitel

školy může určit, že o školních prázdninách družina otevřena nebude), může také vykonávat činnost ve dnech pracovního volna (29).

Školní družiny jsou často podmínkou pro zajištění dozoru nad dítětem v době, kdy jsou rodiče pracovní zaneprázdněni (21). Školní družina však neplní pouze funkci „hlídání dětí“. Plní funkci sociální a pro děti zabezpečuje odpočinek, rekreaci i zájmové činnosti. Může být v provozu i o prázdninách, či organizovat akce i o volných dnech. Hlavním posláním školní družiny je výchova ve volném čase a pro volný čas, odstranění únavy (sem může patřit i odpočinek na lehátku) a aktivní odpočinek (sem patří zejména zájmové činnosti rozvíjející osobnost dítěte). Do náplně školní družiny může patřit také příprava na vyučování (tato složka je podmíněna hlavně například dobou, kterou dítě v družině tráví, požadavky rodičů a také materiálním vybavením samotné družiny) (7).

2) Školní kluby

„Činnost klubu je určena přednostně pro žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře“ (29, §7, odst. 1). Školní klub vykonává činnost ve dnech vyučování, ale může být v provozu i během dnů volna, nebo o prázdninách (29). Výchovně-vzdělávací činnost ve školním klubu je zaměřená na uspokojení zájmů žáků v době mimo vyučování a uplatňuje principy výchovy ve volném čase. Střídají se zde tyto činnosti: odpočinková činnost, rekreační činnost, příprava na vyučování, zájmová činnost a sebeobslužná a společensky prospěšná činnost (2). Účast v nich je pouze dobrovolného charakteru (21).

3) Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže mají tyto typy:

- a) dům dětí a mládeže, který uskutečňuje činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání,
- b) stanice zájmových činností zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání.

Svou činnost vykonávají zpravidla po celý rok a to i ve dnech mimo školní vyučování **(29)**. Nabízejí specializované činnosti pod odborným vedením **(21)**.

Mezi hlavní náplň středisek volného času patří:

- a) Příležitostná volnočasová činnost, která zahrnuje příležitostné, nebo cyklické akce. Přes možnou pravidelnost nejde o činnost průběžnou. Do této skupiny aktivit spadají například místní soutěže, turnaje, přehlídky, výlety, exkurze, divadelní představení, cykly přednášek, ale také jednotlivé akce příměstských táborů v době prázdnin.
- b) Pravidelná zájmová činnost, ta je organizována v zájmových útvarech, které nesou většinou označení kroužek, soubor, klub, oddíl nebo kurz. Je určena účastníkům pro pravidelnou docházku.
- c) Táborová činnost, tou rozumíme organizovanou činnost s dětmi, mládeží, případně i s jejich rodiči. Odehrává se převážně v době dlouhodobého volna, tedy velkých prázdnin. Může mít jak formu rekreační, tak formu soustředění, jako završení práce zájmového útvaru.
- d) Další náplní střediska pro volný čas je individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání. Jedná se hlavně o práci s talentovanými jedinci a práci s dětmi mimo zájmové útvary.
- e) Nabídka otevřených spontánních aktivit dává účastníkům možnost zapojit se neorganizovaně dle vlastního zájmu. Je využívána jak jednotlivci, tak skupinami účastníků. Tyto činnosti jsou vymezeny pouze otevírací dobou zařízení. Patří sem zejména čítárny, hřiště, herny a internetové pracovny. Můžeme sem zařadit i vyšší stupeň spontánních aktivit pro talentované děti a mládež s vyhraněnými zájmy, kterým je například zpřístupněna laboratoř, nebo ateliér, kde mohou rozvíjet svůj zájem pod dozorem odborníka.
- f) Střediska volného času také organizují soutěže a přehlídky vyhlašované nebo spoluvyhlašované MŠMT **(8)**.

1.3.3 Nestátní neziskové organizace:

Dalšími výraznými subjekty, jež pracují s dětmi a mládeží, jsou organizace dětí a mládeže a občanská sdružení. Jedná se jak o organizace s celostátním působením, tak organizace regionálního charakteru. Nestátní neziskové organizace vhodně doplňují nabídku aktivního využití volného času dětí a mládeže a obohacují výchovně-vzdělávací činnost škol, školských zařízení a rodin. Na podporu nestátních netiskových organizací vypisuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dotované programy, které mají za cíl:

- Podporu nestátního neziskového sektoru v oblasti práce s dětmi a mládeží.
- Podporu vytváření nabídky volnočasových aktivit pro organizované i neorganizované děti a mládež.
- Podporu mimoškolních zájmových aktivit.
- Rozvoj mezinárodní spolupráce mládeže.
- Zvýšení odbornosti dobrovolných pracovníků nestátních neziskových organizací.

Další programy zacílené na prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže vypisuje ministerstvo vnitra a orgány veřejné správy. Tyto prostředky jsou přidělovány granty a jsou vázány na přijatý program. Nezastupitelnou roli ve vytváření nabídky volnočasových aktivit mají také obce se samostatnou působností, jimž zákon o sociálně-právní ochraně dětí udává povinnost vytvářet předpoklady pro kulturní, sportovní a jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí **(8)**.

1.3.4 Streetwork

Jinak také terénní sociální práce. Tato služba je vymezena v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách jako služba sociální prevence. Je určena pro osoby, které vedou rizikový způsob života, nebo jsou takovýmto způsobem života ohroženy.

Jejím cílem je snižování rizik vyplívající z jejich způsobu života. Tato služba může být poskytována i anonymně **(31)**.

Cílem streetworku je oslovit skupiny, které potřebují socioterapeutickou pomoc, ale sami ji nevyhledávají nebo odmítají, a to v jejich přirozeném prostředí - tedy jak na ulici, tak v jiných neinstitucionalizovaných prostorech. Klienty streetworkerů jsou nejčastěji děti a mládež žijící ve velkoměstě, přirozeným pracovním prostředím streetworkera jsou tedy ulice, parky, pasáže domů, hospody, bary herny a podobné prostory, kde se tato cílová skupina nejčastěji zdržuje. Cílem této práce je postupně převést mládež na takové aktivity, které pro ně budou atraktivní, ale zároveň nebudou ohrožující pro společnost ani pro klienty samotné **(18)**. Služba je založena hlavně na vzájemné důvěře sociálního pracovníka a klientů. U nás je streetwork organizován jak na státní, tak na nestátní úrovni. Někdy se na obou těchto úrovních prolíná a obě složky spolu kooperují **(4)**.

Alena Vosáhllová ve svém manuálu streetworku uvádí, že do práce streetworkera také patří podpora tvořivosti, aktivního přístupu v trávení volného času, podpora samosprávných aktivit (do těchto je klient zapojen od samého začátku) a také vytváření volnočasových a informačních aktivit, do kterých klienta přizve **(28)**.

1.3.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež definuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách jako službu sociální prevence. Poskytují ambulantní, případně terénní služby dětem od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Tato služba může být klientům poskytována anonymně **(31)** a zahrnuje podle §62 „*tyto základní činnosti*“:

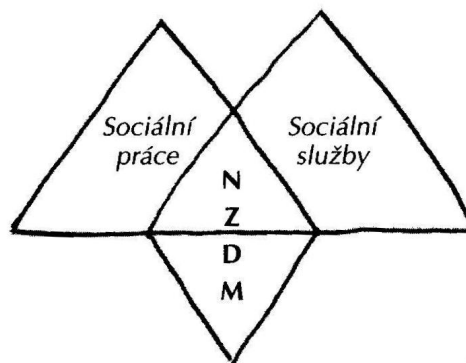
- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- c) sociálně terapeutické činnosti,*

d) *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“ (31, §62, odst. 2).*

Základní činnosti při poskytování této sociální služby dále rozvádí vyhláška č. 505/2006 Sb. kterou se zavádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, vzhledem k volnočasovým aktivitám je zde důležité v §27 rozvedení bodu a), kde je uvedeno, že „*výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:*

1. *zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,*
2. *pracovně výchovná práce s dětmi,*
3. *nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,*
4. *zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání“ (30, §27, písm a).*

Vztah mezi sociálními službami, sociální prací a NZDM:

Obrázek 1: Zdroj Kontaktní práce (14)

Nízkoprahová zařízení začala vznikat v ČR kolem roku 1995 hlavně z vzrůstající potřeby terénních pracovníků mít stabilní zastřešené zázemí. Z hlediska sociální prevence je vhodné, aby se na budování centra podíleli členové cílové skupiny, kteří budou toto centrum navštěvovat. Také je vhodné, aby si pokud je to možné, sami

klienti navrhli výzdobu tohoto zařízení, což přispívá k atraktivnosti tohoto centra a klienti si k němu pak lépe vytvoří vztah. Nízkoprahová centra nemusí mít pouze stacionární charakter, ale mohou být i mobilní **(3)**.

Tato zařízení mají výrazně sociální poslání a jsou určena hlavně pro děti a mládež, jež se nachází v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy, nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovatelný většinovou veřejností. Hlavním posláním těchto zařízení je doprovázet děti a mládež v obtížných životních situacích a cílem je snížení rizik vyplývajících ze způsobu jejich života, zlepšení kvality jejich života a umožnění lepší orientace v jejich sociálním prostředí. Každé zařízení si přizpůsobuje svůj program a rozsah činností vzhledem ke svým možnostem a podmínkám.

Služba je založena na principu nízkoprahovosti, tedy na maximální přístupnosti a odstranění sociálních, psychických či jiných bariér. Účast na činnosti je bezplatná, klient může zůstat v anonymitě a má možnost podle svého uvážení přijít i odejít. Základním prostředkem pro oslovení a získání klientů je nabídka možností trávení volného času, čímž je vytvářen prostor pro přirozené navázání kontaktu s cílovou skupinou a následné poskytování sociálních služeb **(8)**.

Každý program má ale nějaký minimální práh, tedy podmínky, které musí klient splnit pro to, aby mohl službu využívat. Při stanovení takovýchto podmínek je nutné vycházet z analýzy životních norem cílové skupiny, pro kterou je služba určena. Pod podmínkami využívání služby si můžeme představit například to, v jaké „kondici“ musí klient přijít, aby mohl službu čerpat, jak se musí při čerpání služby chovat a zda při nedodržení podmínek následuje omezení nebo odepření přístupu ke službě **(14)**.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nabízejí tyto základní formy služeb:

- 1) Volný vstup a pobyt v zařízení** – umožňuje klientovi využít prostor zařízení oproti ulici, může zde trávit volný čas, vykonávat osobní činnosti, nebo zde jen pobývat, aniž by se zúčastnil jakýchkoli aktivit.

- 2) Volnočasové aktivity** – NZDM zajišťuje základní vybavení, asistuje klientům při jejich svépomocných volnočasových aktivitách, ale především aktivizuje klienty základní nabídkou programů. Při tomto však respektuje nízkoprahovost zařízení a možnost vlastní volby. Programy jsou založeny na bázi zážitkové pedagogiky **(8)**. Volnočasové aktivity slouží hlavně jako prostředek přiblížení se klientům. Sociální služby jako takové nejsou pro klienty přitažlivé a nabídka volnočasových aktivit vytváří pro klienty přátelské prostředí a usnadňuje pracovníkům navazování kontaktu. Také jsou prospěšné pro procvičování některých dovedností, jako je například práce ve skupině nebo i lepší sebezpoznávání **(20)**.
- 3) Sociální služby** – NZDM zajišťuje nabídku sociálních služeb která je založena na kontaktní práci s klienty, sociální intervenci a základním poradenství. Pokud má zařízení vhodné podmínky, může dále nabízet například skupinovou práci zaměřenou na rozvoj sociálních dovedností, krizovou intervenci nebo terapeutické služby. Zařízení je také propojeno s činností terénního pracovníka a využívá jeho práci při získávání klientů a poskytuje mu zázemí pro jeho činnost dovedností **(8)**. Sociální práci v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež vykonávají sociální pracovníci, kteří mají dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání se zaměřením na sociální oblast **(31)**.
- 4) Aktivity zaměřené na prevenci** – NZDM se zaměřuje na prevenci v oblasti sociálně patologických jevů a snížení jejich rizik. Pořádá také například výcvikové kurzy zaměřené na nácvik základních sociálních dovedností **(8)**.

Výkony v oblasti volnočasových aktivit:

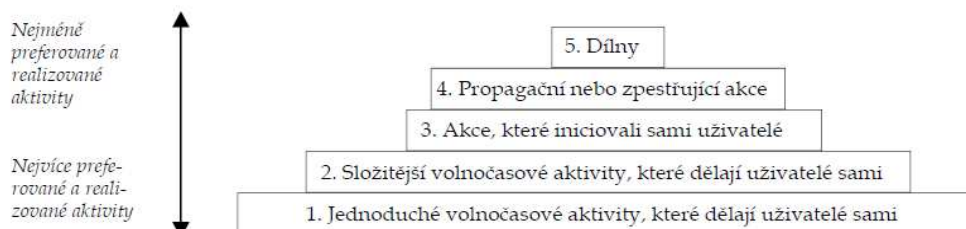
„Jde o aktivity poskytující náplň volného času klientů, které nespadají do jiných výkonů NZDM“ (14, s. 327). Existuje tato základní hierarchie aktivit:

- 1) Základní jednoduché instrumentální aktivity** – tyto aktivity uživatel realizuje sám, z vlastní iniciativy. Pracovník je pouze zprostředkovatelem. Jde o aktivity,

kteř si uživatel vybral sám – například poslech hudby, kreslení, sledování filmů v prostorách nízkoprahového klubu.

- 2) **Složitější volnočasové aktivity** – tyto akce také realizují uživatelé sami a vlastní silou, pracovníci pouze poskytnou podporu. Tyto aktivity jsou vytvářeny na základě zájmu uživatelů s jejich spoluúčastí. Jedná se například o hudební zkušebnu, počítačovou místnost, či dílnu.
- 3) **Akce, které iniciovali sami uživatelé** – při těchto akcích dochází ke kooperaci mezi pracovníky a uživateli, čímž jsou podporovány organizační dovednosti uživatelů.
- 4) **Akce, které slouží ke zpestření rutiny** – tyto akce slouží hlavně k propagaci, či zpestření každodennosti v klubu. Jedná se o koncerty, turnaje, výjezdní akce a podobně. Tyto akce připravují sami pracovníci zařízení a podle možností zapojují i uživatele služby.
- 5) **Dílny** – sem spadají pravidelné, či nepravidelné akce, pro které je zajištěn lektor (ať již externí, nebo interní). Uživatel se může volně zapojit do nabízených aktivit (14).

Schéma hierarchie volnočasových aktivit v NZDM

Obrázek 2: Zdroj Kontaktní práce (14)

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem práce je představit nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jako alternativu pro trávení volného času dětí a mládeže v bezpečném prostředí.

Dílčí cíle

- 1) Objasnit způsob fungování nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.
- 2) Poukázat na význam volnočasových aktivit v kontextu práce s ohroženou mládeží.

2.2 Výzkumné otázky

Na základě kvalitativního výzkumu byly stanoveny tyto tři výzkumné otázky:

- 1) Jakým způsobem je utvářen program volnočasových aktivit v NZDM Bongo?
- 2) Jak jsou klienti k volnočasovým aktivitám motivováni?
- 3) Jak je NZDM Bongo vnímáno veřejností?

3 Metodika

3.1 Použitá metoda:

Při výzkumu byla použita strategie kvalitativního výzkumu. Při této strategii na začátku výzkumník určí základní výzkumné otázky, které může v průběhu výzkumu, sběru a analýzy dat dále modifikovat a doplňovat. Z tohoto důvodu se také tento způsob výzkumu považuje za pružný. Výzkumník vyhledává a analyzuje veškeré informace, které přispívají k objasnění výzkumných otázek. Prování deduktivní a induktivní závěry.

Pro sběr dat byla použita metoda rozhovoru (interview) podle návodu (Příloha 1). V návodu jsou uvedena témata, které je zapotřebí v daném rozhovoru probrat a návod zajišťuje, že žádné z témat nebude opomenuto a usnadňuje vyhodnocování získaných dat. Zároveň však poskytuje možnost formulovat otázky podle situace, usnadňuje hospodaření s časem během rozhovoru a také pomáhá udržet zaměření rozhovoru (9). Rozhovory s respondenty byly prováděny v přímé interakci při navození pokud možno co nejpřátelštější atmosféry. Celkově byl rozhovor strukturován do čtyř hlavních částí:

- 1) Obecné informace o pracovníkovi/pracovníci
- 2) Obecné informace o fungování NZDM Bongo
- 3) Specifika volnočasového programu
- 4) Veřejný obraz NZDM Bongo

Otázky byly strukturovány tak, aby podaly odpověď na stanovené výzkumné otázky a aby dotvořily celkový obraz fungování NZDM Bongo.

Jako podpůrná metoda výzkumu bylo zvoleno zúčastněné pozorování, kdy pozorovatelka přijala roli rovnocenného člena pozorovaného souboru, ale pozorovaný soubor předem informovala o své roli pozorovatele. Při zvoleném způsobu se

pozorovatel sám stává účastníkem jevů, které podrobuje zkoumání a je v osobním vztahu s pozorovanými osobami v přirozeně se vyvíjejících situacích (9). Tato metoda bude použita k doplnění výsledků interview s respondenty.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor činilo celkově pět pracovníků NZDM Bongo. Kontaktováno bylo celkem šest pracovníků, pouze pět jich však projevilo ochotu interview poskytnout. Kontakt probíhal osobně na základě osobní známosti, nebo pomocí internetové pošty. Samotné rozhovory probíhaly na samotném pracovišti respondentů v době jejich pracovní pauzy. Se svolením respondentů byly interview nahrávány na audiozáznam, pod podmínkou, že tento záznam bude po sepsání práce vymazán a bude sloužit jen pro zjednodušení práce s daty. Rozhovory byly nahrány v polovině dubna roku 2012. Vzorek byl koncipován tak, aby zahrnul co nejvíce pohledů na danou problematiku, obsahuje tedy průřez organizační strukturou NZDM Bongo.

Pozorování bylo prováděno autorkou při plnění povinné praxe krizové intervence a výběrové prázdninové praxe, tedy probíhalo celkově v rozsahu pěti týdnů v roce 2011, kdy plně fungovala jako jedna ze sociálních pracovníků a podílela se na utváření volnočasového programu. Autorka také zařízení navštívila v pozici dobrovolnice v době, kdy bylo potřeba zastoupit jednu ze stálých pracovníků.

4 Výsledky

V následujícím textu jsou uvedeny plné přepisy výzkumných rozhovorů, kdy jednotlivé respondentky jsou fiktivně označovány jako písmena A, B, C, D a E.

4.1 Výzkumný rozhovor s respondentkou A

- **„Nejprve bych se vás chtěla zeptat, jakou pracovní pozici v Bongu zastáváte?“**

A: „Jsem zde zaměstnána jako pracovník v přímé péči na částečný úvazek, protože mám více zaměstnání.“

- **„Jakou máte pro tuto práci kvalifikaci a vzdělání?“**

A: „Mám vystudovanou pedagogickou fakultu, obor výtvarná výchova pro základní školy, a dále jsem studovala také arteterapii.“

- **„A jak dlouho v Bongu pracujete?“**

A: „V Bongu jsem zaměstnána od února 2010, to znamená dva roky a dva měsíce.“

- **„Nyní bych se ráda podívala blíže na samotné Bongo. Co pro klienty znamená, že je Bongo nízkoprahové?“**

A: „Znamená to, že klienti mají minimum překážek pro vstup, ale neznámá to to samé, jako je bezbariérovost. Klient k nám může přijít kdykoli a kdykoli odejít, má sem přístup kterékoli dítě nebo mladistvý v cílové skupině bez ohledu na rasu, náboženství, či socioekonomický status. Služba je navíc poskytována anonymně a bezplatně.“

- **„S jakou věkovou skupinou v Bongu pracujete?“**

A: „Pracujeme s věkovou skupinou klientů od 12 do 26 let.“

- **„Kolik klientů je u vás registrováno a kolik jich zařízením denně projde“**

A: „Nevím úplně přesné číslo, ale registrováno máme asi 150 aktivních klientů. Denně přijde do zařízení asi 30 klientů, někdy i více.“

- **„Musí se klient nějakým způsobem registrovat, když chce službu využívat?“**

A: „S každým z klientů se sepisuje smlouva, sociální pracovníce s novým klientem pohovoří a podají mu informace o zařízení a pravidlech. Toto však do náplně mé práce nespadá.“

- **„Platí pro klienty v Bongu nějaká vnitřní pravidla?“**

A: „Pravidel nebo tedy povinností pro chování v Bongu je asi 10 nebo 12, jsou vytištěná na letácích a dále jsou v malovaných „bublinách“ na stěně zařízení, které jsem vytvářela společně s klienty tak, aby pro ně představovala zábavnou formu seznámení se s nimi a aby je měli stále na očích.“

- **„Jsou za nedodržování pravidel stanovené nějaké sankce?“**

A: „Na každé porušení pravidel je stanovena jiná sankce. Za tři napomenutí má klient zákaz vstupu na zbytek dne, pokud klient poruší pravidla závažnějším způsobem, může dostat zákaz vstupu i týden nebo měsíc.“

- **„Ted' bych chtěla přejít na samotné volnočasové aktivity, které jsou v Bongu k dispozici. Jaký je váš podíl na vytváření volnočasového programu?“**

A: „Já se na utváření volnočasového programu podílím asi úplně nejvíce, jelikož je to přímá náplň mojí práce. Přípravy na volnočasové aktivity provádím doma před samotnou prací a vždy do Bonga jedu už s něčím připraveným. Podílím se i na aktivitách mimo můj výtvarný obor, jako jsou turnaje v piškvorkách, či turnaje v šachu, které připravují ostatní pracovníce.“

- **„Je Bongo pro volnočasové aktivity nějak vybaveno?“**

A: „Pokud se zaměřím na zařízení, které využívám při volnočasových aktivitách, což jsou hlavně aktivity výtvarného charakteru, disponuje Bongo štědrým prostorem, pulty, kobercem - kde se dá tvořit na zemi, stoly a podobně. Dle mého názoru je Bongo pro volnočasové aktivity vybaveno zcela dostačujícím způsobem.“

- **„Jaký je asi podíl volnočasových aktivit na celkové práci s klienty?“**

A: „U sociálních pracovníků jistě převažuje podíl poradenské činnosti a celkové sociální práce zhruba v sedmdesáti procentech a ve třiceti procentech připravují vlastní aktivity jako turnaje, dětské dny soutěže podobně. V mé náplni práce je tento poměr opačný – tedy sedmdesát procent času připravuji volnočasový program a ve třiceti se

věnuji poradenské činnosti. Z pohledu klienta si myslím, že klienti přichází do Bonga v devadesáti procentech případů trávit volný čas a pouze v deseti procentech mají zájem řešit některou svou životní situaci a využít možnosti poradenství.“

- **„Zaměřujete se při tvorbě volnočasových aktivit přímo na prevenci sociálně patologických jevů?“**

A: „Aktivity jsou zaměřené na prevenci-sociálně patologických jevů, například teď máme přizvaného externího lektora na kurz sebeobrany pro dívky a chlapce, který začal besedou. Já také své aktivity přizpůsobuji tak, aby se mluvilo o problémech. Dalo by se říct, že všechny aktivity jsou na prevenci zaměřeny. Já za sebe se snažím vždycky na problémové téma zavést hovor, ale samozřejmě se mi ne vždy daří.“

- **„Používáte při práci nějaký určitý koncept volnočasových aktivit?“**

A: „Pokud je mi známo, tak zde podle žádného určitého konceptu volnočasových aktivit nepracujeme. Své aktivity si připravuji sama podle vlastního uvážení a ke každému klientovi přistupuji dle jeho individuálních potřeb. Je skvělé, že mám možnost pracovat s klienty samostatně, či v malých skupinkách. Vystudovala jsem také arteterapii a momentálně jsem začala studovat grafologii, tyto dvě metody pak používám při práci s klienty jako jeden ze způsobů komunikace terapeutickou metodu, ale nepoužívám to striktně u všech klientů a vždy ke každému přistupuji individuálně.“

- **„Jaká je skladba volnočasových programů vzhledem k jejich časovému trvání? Myslím tím jednorázové akce, střednědobé programy, či dlouhodobé programy...“**

A: „V Bongu fungují všechny typy programů od jednorázových akcí, po dlouhodobé programy. Na poradách plánujeme postup až na rok dopředu, ale probírají se i programy na měsíc či týden.“

- **„S jakým typem těchto programů máte nejlepší zkušenost?“**

A: „Klienti se neradi zajímají o dění, přestože mají k dispozici program, často jsou pak sami překvapeni, jaké akce jsou pro ně připraveny. Málokterý klient si akce plánuje. Nejlépe tedy asi fungují jednorázové akce, které klienty nejvíce zajímají. Akce dlouhodobějšího charakteru vyžadují již značné motivační působení z naší strany. Musím akci neustále klientům připomínat, popřípadě je motivuji odměnou, pokud se jedná o akci soutěžního charakteru.“

▪ **„Z jakých aktivit se program nejčastěji skládá?“**

A: „Dle mého názoru je obsah volnočasových aktivit vyvážený, ode mě možná převažují spíše aktivity výtvarné, protože když přijdu, tak pro ně mám připravenou nějakou výtvarnou aktivitu. Proto si myslím, že výtvarné aktivity jsou asi nejčastější.“

▪ **„Jsou aktivity uvedené v programu pro klienty povinné?“**

A: „Aktivity uvedené v programu pro klienty povinné nejsou, klienti mají možnost dělat si, co chtějí.“

▪ **„Vzhledem k tomu, že aktivity nejsou povinné, jak klienty k jejich vykonávání motivujete?“**

A: „Motivace klientů je velmi náročná, zde motivuju nejvíce tím, že sama začnu něco dělat a to pro klienty co možná nejlákavějším způsobem. Začnu například něco vytvářet a oni si to chtějí zkusit taky. Dále je motivuju i lákavými tématy práce nebo odměnou, ačkoli nemám moc ráda motivaci ziskem. Fakt ale je, že motivace je o tom, že ten druhý něco získá, tak se snažím hlavně o to, aby klienti získali duchovní nebo morální hodnotu. Například jeden klient se mi svěřil, že se mu ostatní klienti posmívají. Navrhla jsem mu, aby vytvořil dílko do Bongovin, což jsou naše klubové noviny. Tím získal uznání u ostatních klientů, což je také motivace. Samozřejmě máme v programu i soutěže o ceny. V horizontu celoměsíčního programu se vždy pořádá jedna nebo dvě soutěže. Takováto motivace vede u klientů asi zatím nejvíce. Samozřejmě se snažíme vybírat pro klienty ceny praktické.“

▪ **„Mohou se nějak do tvorby volnočasových aktivit zapojit i rodiče?“**

A: „Co se rodičů týče, já jsem s žádnými zatím nehovořila, maximálně jsem se s rodiči setkala v případě, kdy si do zařízení přišli pro dítě, které jim nebralo telefon, nebo z nějakého důvodu rodiče nechtěli, aby dítě bylo v zařízení. Z mé zkušenosti se zatím žádný rodič na tvorbě volnočasového programu nepodílel. V případě výjezdových akcí však klient musí mít povolení od rodičů, že se akce smí zúčastnit a musí sebou mít údaje o zdravotní pojišťovně.“

▪ **„Spolupracujete při tvorbě programu také s jinými organizacemi?“**

A: „Spolupracovali jsme s týnským domem dětí a mládeže a spolupracujeme i s městem Týn nad Vltavou. Podíleli jsme se i na slavnostech města, kde jsme byli i v programu divadelního představení. Dále spolupracujeme i s organizací streetworkerů. Já s nimi spolupracuji i osobně a je pro mě velkým přínosem mít podporu od těchto kolegů při řešení problémů.“

▪ **„Mohou se klienti nějakým způsobem vyjádřit k programu anebo vybavení Bonga?“**

A: „Klienti se mohou k programu, skladbě aktivit a dalším věcem vyjadřovat kdykoli pomocí schránky, kde mohou napsat stížnost či návrh. Samozřejmě si mohou říci i ústně. Já sama také aktivně vyzvídám, co by se jim líbilo, či co by sami chtěli. Byla bych ráda, kdyby v tomto klienti byli aktivnější a s návrhy chodili sami, ale bohužel nejsou a tak musím zjišťovat sama. Co se zařízení týče, většinou sami usoudíme, co by bylo vhodné. V případě, že se jedná o odměnu pro klienty za nějakou větší akci, jako bylo například několika měsíční uklízení nových prostor Bonga, dostali klienti na výběr z několika možností nového zařízení herny, o kterých pak hlasovali pomocí nástěnného plakátu. Pokud se však klienti vysloví s nějakým přáním, které je v našich finančních možnostech, snažíme se jim vyhovět.“

▪ **„Jak velký zřetel je brán na názory klientů?“**

A: „Dle mého názoru mají názory klientů při rozhodování velkou váhu. Naše zařízení je především pro ně a mělo by to být pávě o nich. Mnoho z toho, co by si klienti přáli, čerpáme právě z hovorů s nimi. Je možné, že si ani sami neuvědomují, jak moc velkou mají možnost ovlivňovat program, zařízení a celkově aktivity v Bongu. Dle mého názoru se z potřeb klientů vychází až v 90-ti procentech rozhodnutí.“

▪ **„Pokud se podíváme na Bongo z vnějšku, máte přehled o tom, jak je Bongo vnímáno veřejností?“**

A: „Vzhledem k tomu, že nebydlím v Týně nad Vltavou a nejsem v kontaktu s rodiči ani nikým jiným, kromě kolegů. Nemám o této situaci velký přehled. Aktivně se o toto ani nemohu moc zajímat, jelikož zde nikoho neznám. Jediným zdrojem pro mě jsou rady. Proto vím, že mnoha lidem se nelíbí, že zde Bongo funguje. Stěžují si na hluk nebo na to, že se zde zdržuje více mládeže, než na kolik byli zvyklí v době před

otevřením Bonga. Také vím, že se o nás jedna strana vyjádřila v novinách dosti nevybíravě a museli jsme pak svůj postoj obhajovat před tiskem a mediálně.“

- **„Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informovaná o tom, co se v Bongu děje, jak tu s klienty pracujete a o jakou jde službu“**

A: „Nedokážu toto přesně posoudit, jelikož nebydlím v této lokalitě, ale vím, že veřejnost je informována pomocí místního měsíčníku Vltavínu, který pravidelně čtu. Vychází v něm články, které píše paní ředitelka a občas i vedoucí Bonga.“

- **„Jaká si myslíte, že je dostupnost informačních materiálů pro veřejnost?“**

A: „Informace jsou dle mého názoru pro veřejnost snadno dostupné. Mé kolegyně jsou v tomto velmi aktivní, pořádají i akce pro veřejnost, jako jsou například dny otevřených dveří. Mám pocit, že se pro toto dělá hodně.“

- **„Spolupracujete ještě s jinými médii, než je Vltavín?“**

A: „Ano, kromě Vltavínu aktivně spolupracujeme i s dalšími médii. Myslím, že o nás vyšel článek i v Českobudějovických listech, byly na nás odkazy i v televizi.“

- **„Pořádáte také nějaké akce pro veřejnost?“**

A: „Bongo se prezentuje například na slavnostech města, dále jsme pořádali tříkrálovou sbírku a den otevřených dveří. Tyto akce jdou ale spíše mimo mé pracovní zaměření a jsou spíše v kompetenci vedoucí zařízení.“

- **„A na závěr bych se ráda zeptala, jaký je podle vás největší přínos Bonga pro klienty anebo i pro veřejnost?“**

A: „Myslím, že přínos tohoto zařízení se nejvíce projeví až tak za 5, 10 let. Když já jsem byla ve věku mých současných klientů, tak nic podobného nebylo a těším se na to, až tak za deset let budeme moci tento přínos zhodnotit. Klienti mají hlavně možnost se zde sociálně zařazovat a budovat si svou pozici ve velkém kolektivu, my jsme tuto možnost neměli a je to něco nového. Celkově si myslím, že je skvělé to, že jako pracovnice máme možnost mluvit s celku komunitou zdejšího sídliště, něco řídit, získávat názory a podílet se na plánování, aby vycházeli dobře s veřejností. Také je to dobré i ve spolupráci s dalšími organizacemi, že máme tuto mládež pod dohledem.“

4.2 Výzkumný rozhovor s respondentkou B

- **„Jaká je vaše pracovní pozice tady v Bongu?“**

B: „Pracuji jako sociální pracovník.“

- **„Jaké máte pro tuto práci vzdělání nebo kvalifikaci?“**

B: „Já mám vyšší odbornou školu sociální, jsem diplomovaný specialista.“

- **„A jak dlouho jste tady zaměstnaná?“**

B: „Jsem zde zaměstnaná dva a tři čtvrtě roku.“

- **„Pokud se podíváme blíže na to, jak Bongo funguje, můžete říct, kolik je v Bongu registrovaných klientů?“**

B: „Klientů máme registrovaných zhruba sto padesát.“

- **„Kolik klientů k vám denně chodí?“**

B: „V průměru k nám denně přijde 30 – 35 klientů.“

- **„S jakou věkovou skupinou klientů pracujete?“**

B: „Pracujeme s klienty ve věku 12 – 26 let. Nejvíce klientů máme ve věkové skupině 13 – 17 let.“

- **„Co pro klienta znamená, že je Bongo nízkoprahová služba?“**

B: „Existuje minimum podmínek pro to, aby klient mohl službu navštěvovat. Musí splňovat pouze to, aby spadl do cílové skupiny a dodržoval pravidla.“

- **„Je nutné, aby se klient při vstupu do služby nějak registroval?“**

B: „Přímo registrace nutná není, ale ve vztahu k sociálnímu zákonu musíme vykazovat, kdo nám do služby chodí. Proto probíhá prvokontakt – když klient přijde poprvé, je seznámen s pravidly a zeptáme se, jak mu máme říkat. To je tak na první seznámení. Pokud klient začne chodit pravidelně, pak se s ním musí uzavřít smlouva o využívání sociálních služeb.“

- **„Musí klient ve smlouvě uvádět své jméno nebo jiné osobní údaje?“**

B: „Ne, klient zde má možnost anonymity. Ta je zde zajištěna tak, že klient si může sám určit, jak chce být osloven a veden. Může to být jen křestní jméno, přezdívkou, případně si řekne nějakou značku. Jediné, co chceme vědět je rok narození, abychom dokázali, že patří do cílové skupiny.“

- **„Zmínila jste také, že klient musí dodržovat v Bongu pravidla, jaká to jsou?“**

B: „Klient se musí chovat slušně a nesmí přijít pod vlivem návykových látek, což je takový základ.“

- **„Hrozí klientovi za nedodržování pravidel nějaká sankce?“**

B: „Klienty na pravidla neustále upozorňujeme, a pokud přijdou pod vlivem návykových látek, tak je okamžitě otáčíme a posíláme pryč. V nejideálnějším případě s ním ještě řeším, proč přišel do Bonga, když před tím užil návykovou látku. Bohužel klienti se k tomuto často staví negativně a to, že látku užili, popírají a obviňují nás z toho, že si vymýšlíme. Zatím ale podle našich zjištění jsme se v těchto případech nemýlili a bylo nám potvrzeno, že daný klient opravdu pod vlivem byl. Co se pak týče chování na klubu od doby, co k nám začaly chodit energičtější děti, jsme zavedli pravidlo 3x a dost. Pokud je klient za své chování třikrát napomenut, musí na zbytek dne odejít z klubu.“

- **„Mají klienti pravidla někde vypsaná tak, aby je měli na očích?“**

B: „Klienti pravidla dostávají na letáčku hned při prvním kontaktu, v baru jsou dále vyvěšena na zdi a dále jsou k dispozici na internetu na stránkách Farní charity Týn nad Vltavou. Takže k nim mají volný přístup.“

- **„Nyní bych se ráda blíže podívala na samotný volnočasový program. Jak se podílíte na utváření volnočasového programu?“**

B: „Na tvorbě programu se podílím zhruba tak z poloviny, spoustu aktivit zde máme již dlouhodobě zajetých. Já mám na starosti většinou vaření a vymýšlení dalších preventivně zaměřených věcí. Občas vymýšlím nějaké zpestření. V těchto věcech hodně kooperuji s vedoucí, se kterou se zaměřujeme hlavně na preventivní rámec.“

- **„Zaměřujete se při volnočasových aktivitách nějakým způsobem přímo na prevenci sociálně patologických jevů?“**

B: „Já vidím přínos už jen v tom, že ty děti se jen tak bezvýznamně netoulají po ulicích a svůj volný čas nějak naplňují. Volnočasovými aktivitami, co pro ně připravujeme, si osvojují nové dovednosti. Jinak máme vždy na dva měsíce vyhlášeno nějaké téma, které se sociálně patologických jevů dotýká, a pořádáme k němu besedy. Například nyní bylo vyhlášeno téma drogy a besedy vedli kolegové streetworkeri. Pokud

je vyhlášeno téma, na které se nám nezdaří sehnat externího odborníka, snažíme se vést besedy samy.“

- **„Jaký je zhruba podíl mezi sociální prací s volnočasovými aktivitami při práci s klienty?“**

B: „Dle mého názoru je to zhruba půl na půl, ačkoli klienti spíše vnímají tu volnočasovou část, takže to spíše bude tak 40% sociální část a 60% volnočasová část.“

- **„Jak je Bongo zařízení pro volnočasové aktivity?“**

B: „Klienti zde mají k dispozici aktivity, u kterých můžou trávit volný čas, aniž bychom jim do toho museli vstupovat, což jsou dva fotbalkové stoly, ping-pong, internet, x-box, kulečnick, možnost pustit si muziku, mají k dispozici základní výtvarné potřeby a také je tu hudební zkušebna, která je však momentálně z technických důvodů mimo provoz.“

- **„Shledáváte zařízení Bonga dostačující?“**

B: „Kolegové by asi řekli, že je to luxus. Asi sice není zařízení, kde by neměli fotbalék, ale je málo zařízení, kde toho klienti mají k dispozici tolik.“

- **„Vycházíte z nějakého konkrétního konceptu volnočasových aktivit?“**

B: „Nemáme žádný oficiální koncept, spíše se držíme toho, co se nám za léta fungování ověřilo. Je sice pravdou, že se změnou klientely se musel koncept upravit, ale stále se držíme svého rámce ověřených aktivit, jako je například vaření, párkrát do roka například v Bongu přespíme a máme také ověřené sportovní aktivity a turnaje.“

- **„Jaká je skladba programu vzhledem k dlouhodobosti aktivit? A případně co se nejvíce osvědčuje?“**

B: „Dlouhodobé programy se nám příliš neosvědčují. Klienti, se kterými pracujeme, nejsou příliš k tomu, aby u něčeho dlouho vydrželi. To se nám teď například ozřejmilo při turnaji v piškvorkách. Klienty to sice týden, či dva baví, ale jak akce trvá déle než měsíc, začnou rychle odpadat. Je to také tím, že sem klienti nechodí pravidelně. Pro klienty je nejideálnější něco krátkodobého, jen je třeba, aby nějakou dobu dopředu věděli, že se akce bude konat. Velmi dobrou zkušenost máme s pravidelně se opakujícími jednorázovými akcemi jako je třeba vaření anebo s krátkodobějšími programy, které netrvají déle než 14 dní v celku.“

- **„Jaké je další zaměření aktivit? Myslím tím, například kulturní, sportovní společenské a podobně.“**

B: „Co se týče kulturního dění, tak se snažíme hlavně sledovat, co se děje ve městě. Když se koná nějaká akce, kam bychom se mohli jít podívat, vždy se to snažíme využít. Například jsme se byli podívat na vernisáži fotografií našeho pana faráře. Když funguje hudební zkušebna, tak pořádáme s klienty koncerty buď v menších zařízeních, nebo pořádáme velkou akci Rock pro Bongo. Dále vymýšlíme venkovní akce, když je hezké počasí, tak jdeme s klienty na hřiště zahrát si fotbal nebo volejbal.“

- **„Jsou aktivity v programu pro klienty povinné?“**

B: „Mají i v pravidlech, že pokud do zařízení vstoupí, pak se mohou kdykoli zapojit do jakékoli aktivity a zároveň mají dáno, že není jejich povinností se aktivit účastnit, přičemž můžou zůstat v klubu, pokud se budou chovat slušně. Například pokud se maluje nebo vaří, všechno ostatní jede dál, a kdo chce, tak se do aktivity zapojí. Pokud je nějaká beseda, nebo pokud potřebujeme něco řešit a povídat si, tak si klient sedne buď k nám, někam vedle anebo odejde, ale to je vyloženě v případech, kdy je potřeba opravdu klid.“

- **„Vzhledem k tomu, že jsou aktivity nepovinné, jak klienty motivujete k jejich vykonávání?“**

B: „Většinou je oslovíme a aktivitu jim nabídneme. Velmi často se stává, že pokud jede kamarád, tak se připojí další. Samozřejmě se jim snažíme všechno vysvětlit. To platí zvláště u besed, aby věděli, co se bude řešit. Například u vaření klienti projeví zájem o to, co děláme, a chtějí se také připojit, takže by se dalo říct, že se chytí na ten náš příklad. U vaření je hlavně velká motivace to, že pak klienti chtějí jíst. Máme zde totiž zavedené pravidlo, že kdo nevaří, nejí.“

- **„Odměňujete klienty za aktivity nějakým způsobem?“**

B: „Pokud pořádáme soutěže nebo turnaje, tak většinou máme přichystanou nějakou cenu, kterou klienti dostanou. Většinou se jedná o drobnosti od sponzorů. U vaření jak již jsem zmínila je hlavní motivací to, že co si klienti uvaří, si potom mohou sníst. Co se malování týče, tam je to hlavně o dobrém pocitu a také o tom, že se jim

podarí namalovat nějaký hezký obrázek. Samozřejmě, že za besedy jim bonbony nedáváme, ale klienti zas vědí, že si tím naplňují sociální službu.“

▪ **„Spolupracujete při tvorbě volnočasového programu s dalšími organizacemi?“**

B: „Spolupracujeme hlavně s domem dětí a mládeže, kde jsme se teď například zúčastnili jejich akce „Dívánky“ a doufáme, že spolupráce bude dále pokračovat. Dále také spolupracujeme s městem Týn nad Vltavou, které nás také spolufinancuje. Skvělá spolupráce je i mezi naším zařízením a streetworkery, kteří si vždy najdou alespoň čtvrt hodinku, aby nás přišli pozdravit. Dále spolupracujeme také s policií ČR a s paní kurátorkou.“

▪ **„A co rodiče klientů, spolupracujete s nimi nějakým způsobem při tvorbě volnočasového programu?“**

B: „Vzhledem k tomu, že zde mají klienti anonymitu, tak by rodiče vůbec do dění v Bongu neměli zasahovat a nejsme povinni jim ani sdělovat informace. My jsme samozřejmě rádi, když rodiče o to, kde jejich dítě tráví čas, projeví zájem, ale podle názorů kolegů a odborníků zabývajících se touto problematikou, by do klubu neměl vstoupit nikdo jiný, než pracovníci a klienti. Nemělo by se dít to, že do klubu přijde rodič s tím, zda tam právě není jeho dítě, to je již porušení anonymity.“

▪ **„Musí mít klienti povolení od rodičů například na nějaké aktivity?“**

B: „Ano, povolení klienti mají na akce, které se konají mimo zařízení, tedy na veškeré výlety na sportovní akce, tedy na turnaje, fotbaly a podobně. Povolení musí mít klienti i na akci „Nocování v Bongu“, jelikož nebudou na noc doma. Je to hlavně z toho důvodu, aby rodiče věděli, co se v těchto případech s dítětem děje a my zas máme potvrzení, že to dítě se akce účastnit smí. Na každém povolení jsou pro rodiče informace o tom, o jakou akci se jedná, kdy se akce děje, kde je sraz a kam se s dítětem vrátíme. Samozřejmě jsou v těchto informacích zahrnuty i kontakty, na kterých se rodič může ujistit, zda je vše v pořádku.“

▪ **„Je to povolení nutné pro klienty mladší osmnácti let, nebo ho musí mít všichni zúčastnění klienti?“**

B: „Povolení je pro všechny, ale klienti starší 18-ti let nemusí mít povolení podepsané od rodičů. Založené povolení musí mít všichni klienti, kteří se akce účastní,

ačkoli tím porušují svou anonymitu, musí tam pro případ nehody vypsat své jméno, bydliště, celý datum narození a zdravotní pojišťovnu. Také by na tyto druhy akcí měli povinně mít s sebou kartičku pojišťovny. Kdyby se stala situace, kdy by klient musel do nemocnice, těžko bychom ho představili pod jeho fiktivní přezdívkou bez znalosti jeho zdravotního pojištění. Proto zde musí klienti ze své anonymity vystoupit.“

- **„Mohou se nějakým způsobem klienti vyjádřit ke kvalitě a skladbě volnočasového programu?“**

B: „Klienti mají obecně možnost podávat stížnosti, návrhy a podněty. Mají v zařízení i na stránkách Bonga uvedené mailové adresy a zároveň mají k dispozici přímo i schránku umístěnou u baru v klubu, kam můžou napsat, co se jim nelíbí, co by chtěli a co by chtěli změnit. Zároveň se pořádají několikrát do roka valné hromady, na které přijede i paní ředitelka, účastní se jich všechny tři pracovnice, sesedneme se do kroužku a rozebereme to co se děje, co se chystá a každý má možnost se vyjádřit k tomu, co se mu nelíbí na programu, na zařízení a na pracovnicích. Pokud by některý s klientů nechtěl mluvit před pracovníci, je zde možnost, že s ním zůstane paní ředitelka o samotě a klient se může vyjádřit.“

- **„Mohou se tedy klienti vyjádřit i k tomu, co by chtěli za zařízení třeba do herny?“**

B: „Ano, například nedávno jsme měli finance na zkvalitnění služby, tak klienti měli možnost vyjádřit se k tomu, co by si přáli. Nakonec jsme se dohodli na tom, že vybereme nějakou hru a měli možnost vybírat mezi virtuálním golfem, air-hokejem, x-boxem a posilovací lavicí. Klienti si nakonec vybrali x-box.“

- **„Jak velkou váhu mají při tomto rozhodování názory klientů?“**

B: „My jsme hlavně omezováni finančními možnostmi. Pokud se to, co si klienti přejí, vejde do našich finančních možností, pak jsme ochotni na to přistoupit a rozhoduje zde hlavně většina, kdy mají všichni klienti možnost se k tomu vyjádřit. Pokud je to v našich možnostech a schopnostech, tak se klientům vždy snažíme vyhovět.“

- **„Podíváme se na to, jak je Bongo vnímáno zvnějšku. Jak si myslíte, že je zařízení přijímáno širokou veřejností?“**

B: „Názory na Bongo jsou značně protichůdné. Již v minulosti jsme se často setkávali s názorem, že Bongo je nějaké „fetácké doupě“, což mě vždy velmi bavilo vzhledem k tomu, že klienti musí chodit kouřit mimo zařízení a uvnitř se tedy údajně fetuje. Tento názor stále přetrvává v tom smyslu, že se do našeho zařízení stahují narkomani, aby se schovali před zimou. Bohužel tento názor nemůžu zcela zavrhnout, protože je pravdou, že někteří z našich klientů problémy s drogami mají, ale právě pro tuto kategorii klientů je naše zařízení určeno nejvíce a s těmito klienty je největší prostor pro sociální práci. Na druhou stranu hlavně tady na sídlišti se ukazuje, že maminky jsou rády, že jejich dítě má co dělat. V tomto prostředí byl velký problém s nedostatkem jakýchkoli podnětů a děti se neměly jak zabavit. Maminky hlavně mladších klientů jsou rády, že jejich dítě má kam zajít. Dále se střetávají ty názory, že klientela v rozmezí 12 - 26 let je velký rozdíl a ti mladší se naučí od těch starších to, co by neměli. Je to takový boj. Máme spoustu příznivců a snad ještě víc odpůrců. Ale alespoň to povědomí o tom, o co tady jde, už se začíná rozšiřovat.“

- **„Myslíte si, že je společnost dostatečně informovaná o tom, co se tady děje, jak se s klienty pracuje a čeho chcete dosáhnout?“**

B: „My se snažíme prezentovat docela dost pravidelně, minimálně ob měsíc vychází ve Vltavínu článek, nebo když zde proběhne nějaká akce, tak o ní také bývá článek ve Vltavínu. Další možností jak o nás získat informace, jsou internetové stránky Městské charity, kam se také snažíme dávat články, fotky a další zajímavosti. Také máme veřejně přístupný facebook, kde jsou minimálně vypisovány aktivity, které se u nás dějí.“

- **„Takže myslíte, že informace jsou pro veřejnost snadno přístupné?“**

B: „Informace jsou přístupné a v rámci vývoje informační technologie jsou stále přístupnější. Máme teď nové internetové stránky, kde má Bongo svou sekci. Teď jsme začali vydávat klubové noviny, které jsou také zveřejněné na našich stránkách v elektronické podobě.“

- **„Spolupracujete i nějakým jiným způsobem s médii, kromě zmíněného Vltavínu?“**

B: „Pokud je nějaká akce, kde spolupracujeme s ČEZem, pak vychází článek i v Temelínkách, kde se občas objeví nějaký článek, že se tady něco dělo. Nejvíce médií prolítne vždy akce koncert „Rock pro Bongo“ a to je asi tak všechno.“

- **„Pořádáte nějaké akce pro veřejnost a s kým při tom spolupracujete?“**

B: „Jsme v kontaktu s pracovníci městského centra kultury, která nám navrhuje, že bychom se mohli účastnit nejrůznějších akcí, jako jsou slavnosti města. Ptá se nás a dává návrhy, zda bychom mohli třeba jen s něčím pomoci, nebo se nějak zapojit, něco si připravit. Zve nás na různé zajímavé programy, kam se třeba jdeme jen podívat. Tam je asi spolupráce největší. Další velkou akcí je koncert „Rock pro Bongo“. Největší problém pro nás jsou finance, tak je vždy třeba najít někoho, kdo by se na akcích finančně podílel.“

- **„Na závěr, jaký je podle vás největší přínos Bonga pro veřejnost a klienty?“**

B: „Dnešní doba je hlavně o tom, že se děti nedokážou samy venku zabavit. Znají jen to sedět doma u televize, u počítače nebo se jen bezhlavě potulovat po sídlišti. Člověk vidí, jak ti mladší se věší na ty větší, ti je pak učí kouřit a dělat další zajímavé věci. Já vidím tedy největší přínos v tom, že mohou smysluplně naplnit svůj volný čas a navíc se naučit něco více přínosného.“

4.3 Výzkumný rozhovor s respondentkou C

- **„Jaká je vaše pracovní pozice v Bongu?“**

C: „Jsem zaměstnaná jako sociální pracovníce.“

- **„Jaké máte vzdělání nebo kvalifikaci pro práci v Bongu?“**

C: „Mám vystudovanou rehabilitační a psychosociální péči na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích, bakalářský stupeň.“

- **„Jak dlouho jste v Bongu zaměstnaná?“**

C: „V Bongu pracuji pět a půl roku.“

- **„Když se podíváme na fungování samotného Bonga, kolik klientů je ve službě registrováno?“**

C: „Asi sto padesát aktivních klientů.“

- **„Kolik jich přijde do služby denně?“**

C: „V průměru třicet pět klientů denně.“

- **„S jakou cílovou skupinou vaše zařízení pracuje?“**

C: „Máme cílovou skupinu dvanáct až dvacet šest let a jsme zaměřeni na klienty s problémovým chováním, nebo na klienty, kteří můžou být ohroženi sociálně patologickými jevy.“

- **„Co pro klienty znamená, že Bongo je nízkoprahová služba?“**

C: „Nízkoprahovost znamená, že služba je dostupná pro danou cílovou skupinu, nejsou tady žádné bariéry ve smyslu finančním, sociálním, všechny služby jsou poskytovány bezplatně, klient sem může chodit anonymně, nevyžadujeme žádné osobní údaje. Klient se nemusí registrovat a nemusí sem chodit pravidelně. Otevírací doba je přizpůsobená cílové skupině. Nezáleží na barvě pleti, socioekonomickém statusu ani vyznání.“

- **„Probíhá při vstupu klienta do služby nějaká registrace?“**

C: „Klienta při prvním kontaktu seznámíme s pravidly zařízení, předáme mu letáček, a pokud se klient rozhodne k nám chodit trvale, sepíšeme s ním smlouvu a vytvoříme pro něj individuální plán.“

- **„Jsou v Bongu určena nějaká vnitřní pravidla, která klienti musí dodržovat?“**

C: „Klienti mají práva a povinnosti. S tímto je seznamujeme při prvním kontaktu, kdy dostanou letáček a jsou s nimi seznámeni i ústně. Jinak pravidla jsou pověšena na zdi, kde je klienti vidí.“

- **„Hrozí klientům za nedodržování pravidel nějaké sankce?“**

C: „Ano, máme předem stanovené sankce. Například za kouření mají týden zákazu vstupu do Bonga, pokud kouří klienti mladší patnácti let na terase před Bongem. Pokud by si klient zapálil vevnitř v klubu, má zákaz vstupu měsíc. Pokud některý z klientů v ten den hodně zlobí a je napomenut třikrát, tak dostane zákaz na zbytek dne.“

- **„Ted’ bych se chtěla zaměřit přímo na volnočasový program. Jak je Bongo pro volnočasové aktivity vybaveno?“**

C: „Na pravidelné volnočasové aktivity tu vybavení máme, to je kulečník, ping-pong, fotbálkové stoly, také máme hudební zkušebnu a podobně.“

- **„Myslíte si, že je bongo vybaveno dostatečně?“**

C: „Myslím si, že vybavení je dostačující. Kdyby ale bylo více financí a mohli jsme klientům dopřát něco, co nemají ani doma, tak by to bylo ještě lepší.“

- **„Jaký je váš podíl na tvorbě volnočasového programu?“**

C: „Píšu projekty na volnočasové aktivity, sháním na ně finance. Jinak program tvoříme společně s ostatními pracovníci, Vždy si spolu sedneme a dáme dohromady nápady na to, co by se v dalším měsíci mohlo dělat, uděláme z toho nějaký program a pak se každá z nás nějak zapojí do realizace těch volnočasových aktivit.“

- **„Je program nějak přímo zaměřen na prevenci sociálně patologických jevů?“**

C: „Nedá se říci, že by volnočasové aktivity byly všechny do důsledku propracované na prevenci sociálně patologických jevů. Někdy je pravdou, že se klienta, který je osamělý a nemá kamarády, snažíme pomocí volnočasovek zapojit do kolektivu, což je asi naše nejčastější forma prevence. Jinak většina klientů není ve svém volnu zvyklá se zabývat nějakou tvůrčí aktivitou, tak jim zde ukazujeme i jiný způsob trávení volného času. Jinak pořádáme besedy a na každé dva měsíce je vyhlášeno nějaké téma, kdy si buď pozveme externě někoho, kdo se tou problematikou zabývá, což jsou například streetworkeri na problematiku drog, nebo si besedu připravíme sami a pak se klientů ptáme na názory, aby to bylo více interaktivní“.

- **„Jaký je dle vašeho názoru podíl mezi sociální prací a volnočasovými aktivitami při práci s klientem?“**

C: „Myslím, že na sociální práci připadá tak čtyřicet procent a na volnočasové aktivity šedesát procent.“

- **„Vycházíte z nějakého konkrétního konceptu volnočasových aktivit?“**

C: „Z žádného konkrétního konceptu nevycházíme. Řídíme se spíše tím, co by klienty zajímalo a do čeho by se zapojili.“

- **„Jakou skladbu volnočasových aktivit v Bongu nabízíte vzhledem k jejich časovému trvání a s čím máte nejlepší zkušenosti?“**

C: „Máme pravidelné volnočasové aktivity, což jsou hlavně jednotlivé stolní hry – fotbalík, kulečnick, ping-pong. Dále máme měsíční program, kdy pravidelně jednou za měsíc vaříme, jednou za měsíc je také filmové odpoledne, jednou v týdnu mají na programu x-box, jednou za týden mají také nějakou výtvarnou aktivitu. To, kdy aktivitu v týdnu zařadíme, si ale vždy přizpůsobíme dané situaci. Dříve jsme zařazovali i dlouhodobé aktivity, jako byl například projekt Cesta kolem světa, který trval rok a klienty bavil. Nyní máme však po přestěhování do jiné části města jinou klientelu a tu tyto dlouhodobé aktivity příliš nepřitahují. Zde se sice dají použít aktivity dlouhodobějšího charakteru, ale v průběhu klienti musí mít stanoveny dílčí cíle a klienti za ně musí být odměňováni, aby je akce stále bavila. Nyní máme třeba na programu sebeobranu, ale nevěřím tomu, že klienti budou na jednotlivé lekce chodit pravidelně. Spíše jeden týden se zúčastní jedna skupinka a další týden zase jiná. Klienti spíše preferují jednorázové akce, nebo pravidelně se opakující jednorázové akce, jako je třeba vaření, kdy mají ocenění hned. Když aktivita trvá v horizontu jednoho měsíce, zájem pak opadá.“

- **„Jaká je struktura aktivit podle jejich zaměření, myslím tím sportovní, kulturní, společenské a podobně? A snažíte se program nějak vyvážit?“**

C: „Neřekla bych, že se snažíme program nějak vyvažovat. Pokud je ve městě nějaká kulturní nebo jiná akce, o kterou má alespoň několik klientů zájem, tak využijeme příležitost. Teď jsme například využili slev se sportovní hale na squash a na halu. Jinak se snažíme mít pestrý program a využít všech příležitostí. Také se inspirujeme podle toho, co si přejí klienti.“

- **„Musí se klienti volnočasových aktivit účastnit?“**

C: „Klienti se aktivit účastnit nemusí, zapojí se, pouze pokud chtějí.“

- **„Jak klienty k volnočasovým aktivitám motivujete?“**

C: „Pokud jedeme někam na výlet, tak to je pro klienty většinou za odměnu, když se tedy nic nehradí. Před tím tedy vymyslíme nějaké aktivity, do kterých se musí zapojit a v rámci toho pak za odměnu mají výlet. Pokud jsme na klubu a například se

vaří, pro klienty je hlavní motivace to, že kdo vaří, ten jí. U výtvarných aktivit většinou motivujeme tak, že začneme samy a klienty to potom zaujme více, než kdybychom jim řekly: „tak pojd' tohle dělat“ nebo „tohle musíš“. Když vidí, že něco děláme, tak si to chtějí taky zkusit.“

▪ **„Dostávají klienti za aktivity nějaké odměny?“**

C: „Pokud pořádáme soutěže nebo turnaje, teď jsme měli například turnaj v šachách a piškvorkách, tak první tři dostávají ceny, ale většinou jim neříkáme, co dostanou, aby měli překvapení. Jinak je odměňujeme spíše slovně. Chválíme je, říkáme jim, jak jsou šikovní a jak jim to jde. Jinak že bychom jim dávali za nějakou činnost bonbony, to ne.“

▪ **„Spolupracujete při tvorbě volnočasového programu i s jinými organizacemi?“**

C: „Pokud dostaneme zvenčí nějakou nabídku, tak se zapojíme. Spolupracujeme například s domem dětí a mládeže, když jsou městské slanosti, tak se také zapojujeme a děláme například nějaký program pro děti. Když je možnost, tak spolupráci neodmítneme.“

▪ **„Zapojujete nějak do tvorby programu rodiče klientů?“**

C: „Rodiče klientů do programu nijak nezapojujeme, jelikož to není naše cílová skupina. Kdyby některý z rodičů chtěl, tak by to teoreticky šlo, ale rodiče moc nemají zájem, takže s nimi nespolečujeme.“

▪ **„Mohou se klienti nějak vyjádřit ke skladbě programu, nebo k tomu, co by si v Bongu přáli, mohou i nějak kritizovat?“**

C: „Klienti mají schránku na stížnosti a připomínky, když se chtějí vyjádřit zcela anonymně, mohou hodit vzkaz tam. Pak máme jednou za čas valné hromady, kde se mohou vyjadřovat k chodu zařízení, k programu, k tomu co by chtěli, co by chtěli změnit, co by je bavilo. To je tedy druhá možnost a mají tam i paní ředitelku, na kterou se můžou obrátit. Pak jim vyvěšujeme například typy, co chtějí vařit. Nedávno dostali odměnu za umývání grafity, mohli hlasovat a vybrat si asi z pěti věcí, co by chtěli do herny. My se jich celkově často ptáme, co by chtěli, jelikož je těžké se jim trefit do noty. Jsme opravdu rády, když nám řeknou: „jo, tohle by nás bavilo, tohle udělejte“.“

- **„Jakou váhu mají názory klientů při rozhodování?“**

C: „Tak například když jsme vybírali nové zařízení ho herny, které měli klienti dostat za odměnu, nejprve sepsali návrhy, co by si přáli. Z těchto návrhů jsme vybrali pět nejčastějších a o těch pak klienti hlasovali a vybrali jednu věc, v tomto případě to byl x-box. Klienti mají při rozhodování velkou váhu, ale vše je závislé na financích. To znamená, že věc nebudou mít třeba za měsíc, ale za půl roku.“

- **„Pokud se přesunu z oblasti vnitřních procesů Bonga k vnějšku, jak je Bongo přijímáno veřejností?“**

C: „Bongo je přijímáno negativně. Málokdo nás pochválí, spíše vidí chyby. Třeba jsem úplně zapomněla na to, že tu máme hudební zkušebnu, kterou teď vlastně nemáme, jelikož si lidé stěžují. Lidé si stěžují také proto, že zde pracujeme s mládeží, která má v Týně špatnou pověst a ve škole jsou to vyhlášené firmy, kouří a pijí. Lidé v tom nevidí smysl, přijde jim to zbytečné a spíš si myslí, že je podporujeme v tom jejich negativním chování.“

- **„Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informovaná o tom, co se v Bongu děje, jak tu s klienty pracujete a o jakou jde službu?“**

C: „Já si kolikrát říkám, že ano, ale pak mě někdo vyvede z omylu. Píšeme články do Vltavínu, lidé se mohou podívat na internet a stejně mají názor, že se tady pije, kouří a nevím co ještě. Takže je asi veřejnost informovaná málo.“

- **„Myslíte, že informační materiály jsou snadno přístupné?“**

C: „Myslím, že materiály jsou dostupné snadno, ale lidé je nehledají a raději dají na názor jedné osoby, která jim řekne nějakou zkreslenou informaci. Nebo dají jen na to, koho sem vidí chodit, tedy že do našeho klubu chodí „partička pochybných pubertáků“ a víc se už o to nezajímají. Nám když se přijde ročně podívat pět rodičů na to, kam jejich dítě chodí, což sou většinou rodiče těch mladších dětí, co sem začínají chodit, tak to je většinou výjimka. Rodiče to převážně nezajímá. Obávám se ale, že pořád psát nějaké články by asi stejně nezabralo, protože někteří lidé mají k Bongu svůj vlastní postoj, který asi nezměníme.“

- **„Pořádáte nějaké veřejné akce, kde se může zapojit i veřejnost?“**

C: „Jednou ročně děláme den otevřených dveří tady v zařízení, což většinou nemá žádný úspěch. Dopoledne přijde většinou někdo z městského úřadu, jeden zástupce školy, někdo ze sociálního odboru. Z rodičů se přišly podívat asi tři nebo čtyři maminky. Minulý rok jsme udělali odpoledne asi do pěti hodin na „plácku“ (poznámka autorky: náměstíčko na sídlišti, kousek od Bonga), kde jsme rozdávali letáčky a podobně. Kolemjdoucí ale stejně nejevili příliš zájem o to, co tam děláme, ačkoli jsme tam měli fotbálek, ping-pong, malovali jsme křídami. Někteří kolemjdoucí si nechali alespoň vysvětlit, co děláme, jiní si vzali pouze letáček a šli pryč. Cestu v propagaci vidím spíš v tom jít za lidmi ven, než aby se lidé přišli podívat na naše zařízení sami.“

- **„Spolupracujete při propagaci nějakým způsobem s médii?“**

C: „Píšeme, sice ne úplně pravidelně, články do Vltavínu. Pokud spolupracujeme například s Jihočeským deníkem, tak je to spojené s ČEZem, jako například pokud je oranžové kolo, nebo nějaká jiná akce od nadace ČEZ a jedná se o větší akci. Ještě o nás vychází občas články v Temelínkách, což je také spojené s ČEZem.“

- **„Na závěr se vás zeptám, jaký je podle vás největší přínos Bonga?“**

C: „Já si myslím, že když ze dvaceti klientů alespoň jednoho nasměrujeme jinam, nebo si klient vzpomene, že jsme mu řekly, že situace, ve které se nachází, se dá řešit i jinak, tak je to úspěch. Snažíme se jim ukazovat ty jiné cesty a pár klientů se najde, kteří využijí poradenství. Pokud se najde jeden klient ze dvaceti, kterému to pomůže, pak je to úspěch.“

4.4 Výzkumný rozhovor s respondentkou D

- **„Jaká je vaše pracovní pozice v Bongu?“**

D: „Jsem ředitelkou Farní charity Týn nad Vltavou a zastřešuji všechny projekty sociálních služeb, takže i Bongo. Moje práce hlavně spočívá v získávání finančních prostředků, vedení týmu a také částečně pracuji s klienty. Chodím na kontroly, vyřizuji stížnosti a také máme valné hromady, kdy hovořím s klienty v Bongu a

oni mi sdělují, co chtějí v Bongu, co jim tam chybí, jaké mají nápady, a tím se dostávám do přímé práce s klienty.“

- **„Jaké máte vzdělání nebo kvalifikaci pro tuto práci?“**

D: „Mám vystudovanou vysokou školu se zaměřením na sociální a charitativní práci.“

- **„Jak dlouho již pracujete pro Farní charitu?“**

D: „Pro farní charitu pracuji od roku 2004.“

- **„Když se podíváme blíže na Bongo, co pro klienty znamená, že Bongo je nízkoprahové?“**

D: „Je dostupné pro cílovou skupinu bez překážek - není vstupné, je to bezpečné prostředí, žádné předsudky, žádné bariéry, žádná diskriminace, mohou do něho chodit holky i kluci, a tak dále.“

- **„Na jakou věkovou skupinu se Bongo zaměřuje?“**

D: „Bongo je zaměřeno na klienty ve věku 12 – 26 let.“

- **„Zaměřujete se specificky na problémové děti a mládež, nebo do zařízení může přijít kdokoli v této věkové kategorii?“**

D: „Do zařízení může přijít kdokoli v této věkové skupině, ale je zde podmínka sociální práce s klientem, takže se s ním poté řeší jeho situace, individuálně se s ním plánuje, co potřebuje vyřešit, poskytují se mu rady a informace.“

- **„Kolik klientů vaše zařízení navštěvuje?“**

D: „Na tuto otázku vám vzhledem k tomu, že evidenci klientů nevedu, nedokážu odpovědět.“

- **„Je nutné, aby se klient nějakým způsobem registroval, když chce službu využívat?“**

D: „Tam je rozdíl v tom, když klient poprvé přijde do zařízení. To je takzvaným zájemcem o službu a má prostor se zorientovat, má možnost prohlédnout si, jak to tam vypadá, dostane informace o službě, zjistí, co v Bongu může a nemůže. Po nějaké době se stává uživatelem služby, kde je podmínkou sepsání smlouvy, na v uvozovkách „zakázku“, která řeší jeho sociální problémy.“

- **„Jsou v Bongu stanovena pro klienty nějaká vnitřní pravidla, která musí dodržovat?“**

D: „Ano samozřejmě. Klienti mají pravidla a mají povinnosti a dané požadavky pro to, kdy do Bonga můžou přijít a kdy nemůžou.“

- **„Mají klienti pravidla někde vyvěšena, aby se v nich orientovali?“**

D: „Pravidla jsou vyvěšena v zařízení a jsou zpracována formou, která je jim blízká. Jsou to formulace, které neobsahují žádné cizí formulace nebo odborný text. Takže jsou přizpůsobena cílové skupině. Dále jsou pravidla vyvěšena na internetu, kde se mohou dočíst, co v klubu dělat smí a co nesmí. Také když se ze zájemce o službu stává účastník služby, je každý individuálně seznámen s tím, jak Bongo funguje a jaká jsou pravidla a jaké jsou postihy.“

- **„Jaké jsou postihy za nedodržování pravidel?“**

D: „Postihy jsou individuálně určeny podle toho, co klient způsobí. Většinou je stanoveno, že klient má omezený vstup do zařízení na určitou dobu a podle závažnosti jeho přestupku je to třeba týden nebo měsíc. V případě, že by to bylo něco vážnějšího, mohl by mu být ukončen vstup natrvalo.“

- **„Nyní se přiblížíme k volnočasovému programu. Je Bongo pro volnočasové aktivity nějak vybaveno?“**

D: „Vzhledem k tomu, že klienty „lákáme“ na aktivity, které mají rádi, je v zařízení kulečnick, fotbálek, mají tu počítačové hry, bezplatný internet, hudební zkušebnu, ping-pong, mají zde spoustu různých aktivit, které jsou pak směřovány například právě k vaření, nebo jiným turnajům. To je ten základ, proč k nám klienti přijdou. Teprve poté často zjistí, s čím vším jim sociální pracovník může pomoci.“

- **„Jakým způsobem se podílíte na tvorbě volnočasového programu v Bongu?“**

D: „Já se přímo na utváření programu příliš nepodílím. Víceméně píšu projekty, ale to je spíše v kompetenci vedoucí zařízení, která si určuje, kdy, co a jak budou dělat. Já dávám hlavně podněty, pokud se dozvím o nějakém grantu nebo projektu, aby se napsal.“

▪ **„Jaký je podíl volnočasových aktivit a podíl sociální práce s klientem?“**

D: „Nerada bych rozlišovala na tyto dvě složky. Spíš je můj názor takový, že volnočasová aktivita je prostředkem pro sociální práci. I když to vypadá, že klienti a sociální pracovníci hrají fotbal a žádná sociální práce se tu neděje, tak právě naopak v menší skupince, kde jsou dva, tři klienti vzniká otevírání nejrůznějších problémů, co ty mladé trápí a stydí se o tom mluvit, ale při té hře se třeba uvolní a nejsou tak ostražití. Právě v těchto menších skupinách vzniká diskuze a celá aktivita je směřovaná k sociální práci. Volnočasové aktivity jsou prostředkem k tomu, aby k nám klienti přišli a pracovník mohl lehčeji navázat na řešení nějakého problému, nebo i preventivní působení, kdy si klienti při hře sami řeknou, že by chtěli přednášku na nějaké téma, které je zrovna tíží.“

▪ **„Máte nějaké aktivity zaměřené přímo na prevenci sociálně patologických jevů?“**

D: „Aktivity nemáme rozlišené podle toho, jestli jsou nebo nejsou zaměřené na nějaký sociálně patologický jev, ale pořádáme přednášky, které jsou zaměřené na jednotlivá témata, která ty mladé tíží a pak to bývá tak, že ti kdo mají zájem si téma poslechnout, tak ti přijdou, ale že bychom měli nějak dané, co se bude u jaké aktivity od klientů zjišťovat, to ne.“

▪ **„Vycházíte z nějakého konkrétního konceptu volnočasových aktivit?“**

D: Určitě nemáme žádnou metodu, kterou bychom upřednostňovaly při práci s touto cílovou skupinou. Je to spíše směs všeho, co poslouží k tomu, aby klient byl v zařízení spokojený a aby se řešili problémy. Máme na to odbornou pracovníci v přímé péči, což je vysokoškolačka, která pracovala s dětmi a která má navíc kurzy a vzdělání například i v arteterapii, takže upřednostňuje i tyto varianty práce s klienty. Samozřejmě i klienti mají právo zasahovat do toho, co by v Bongu chtěli dělat. K tomu slouží právě valné hromady, nebo plán akcí, na kterém se klienti podílejí, a sestavuje se vždycky měsíc dopředu. Při sestavování plánu také hraje velkou roli to, co pracovníci zjistí od klientů, co klienty tíží, co by je zajímalo a co by je bavilo. To je pak spojené se sociální prací i s volnočasovými aktivitami. Velký úspěch v nízkoprahu je vaření, kdy klienti se zapojují, mají to rádi a zároveň tato aktivita dává velký prostor k diskusi nad

jejich životem. Nedávno jsme dělali turnaj v šachách, o který se sami klienti přihlásili, a nás samotné překvapilo, kolik klientů se zapojilo.“

- **„Jaké programy z hlediska jejich časového trvání vaše zařízení nabízí a se kterými máte nejlepší zkušenost?“**

D: „U našich klientů bych řekla, že vyhovují spíše krátkodobější programy. Dlouhodobé programy sice máme také, ale nejsou tak časté, a ačkoli je to například projekt, který trvá rok, klienti ho mají uzpůsobený do jednotlivých dní a kratších úseků, jelikož u této cílové skupiny nikdy nevíme, kolik jich přijde a kolik se jich zapojí. Je pravdou, že nějaká dlouhodobější činnost, která by probíhala v zařízení čtyři nebo pět hodin v našem zařízení není možná.“

- **„Jaké druhy aktivit nabízí Bongo podle toho, jak jsou zaměřené?“**

D: „Klienti si mají možnost vybrat. Já bych to nespecifikovala úplně do kategorií jako sportovní zaměření, jsme zaměřeni hlavně na volný čas a prioritou této cílové skupiny jsou hry, společenská zábava, my k tomu děláme dále ještě spoustu naučných věcí, pořádáme výlety, nebo se je snažíme i zapojit do úklidu venkovních prostor, aby se podíleli na zkulturnění prostředí a podobně.“

- **„Jsou aktivity uvedené v programu pro klienta povinné?“**

D: „Tím, že Bongo je nízkoprahové zařízení, každý z klientů má možnost si vybrat, do aktivity se zapojit může a nemusí. Není to dané tím způsobem, že by klient přišel třeba ve středu do klubu a řekli se mu: „dnes je turnaj ve fotbálku, buď budeš hrát, nebo jdi pryč“. Je to opravdu na dobrovolnosti klienta, jestli se chce zapojit. I kdyby jeden den řekl, že bude hrát a druhý den si to rozmyslel, tak ho nikdo nebude nutit.“

- **„Jak klienty k volnočasovým aktivitám motivujete?“**

D: „Tak například teď se nám několik let po sobě povedlo domluvit, že když sázíme stromky ve školce, tak nízkoprah za to dostává finanční odměnu a klienti za ty peníze pak můžou jet na výlet do zoo, nebo na plavecký bazén. To platí i pokud se podílí na nějaké aktivitě, tedy zvláště na těch nepopulárních jako je úklid. Když se zapojují do různých výtvarných soutěží nebo nápadů, jako bylo například nedávno vytvoření

pravidel Bonga komiksovou formou, tak v rámci toho také mohou něco vyhrát. Když chodí vařit, tak samozřejmě co si uvaří, to si snědí a nemusí za to nijak platit.“

▪ **„Musí být pro nějaké akce povolení rodičů?“**

D: „Pokud se to týká akce, která směřuje na nějaký výlet, chceme po klientech mladších osmnácti let vyjádření rodičů s tím, že souhlasí, aby jejich dítě vyrazilo na výlet, do kina, sázet stromky a podobně.“

▪ **„Zapojujete rodiče ještě jinak do tvorby volnočasového programu?“**

D: „Rodiče by se neměli podílet a nepodílí. Naším klientem je to dítě respektive ta mládež a pro ty je služba určená. Rodič by se neměl ani v době, kdy je služba otevřená do Bonga jít podívat. My máme zájem na tom, aby se rodiče přišli podívat, kde jejich dítě tráví volný čas a na tyto akce pak uzpůsobujeme dny otevřených dveří. Ale v době, kdy je nízkoprah otevřený, tak klientům zajišťujeme mlčenlivost a anonymitu, takže není vhodné, aby někdo z rodičů do zařízení docházel a sledoval, kdo tam chodí a kdo tam co dělá. To by bylo v záporu s anonymitou a mlčenlivostí, kterou klientům zaručujeme.“

▪ **„Spolupracujete s dalšími organizacemi při tvorbě volnočasového programu?“**

D: „I takové aktivity jsou, kdy spolupracujeme například s domem dětí, který dělá letní aktivity, výtvarné činnosti, nebo sprejování, ale je to velice omezené, jelikož cílová skupina, která chodí do domu dětí a mládeže není ta, která chodí k nám, a naši klienti nemají moc rádi organizovanou činnost, takže těchto aktivit není moc.“

▪ **„Mohou se klienti vyjádřit ke skladbě volnočasových aktivit?“**

D: „Ano, je to právě o tom, aby se klienti sami zapojovali. Pracovnice vytváří program společně s klienty na základě jejich podnětů a také podle toho, jaké v klubu vyvstane za téma, například teď děláme kurzy sebeobrany pro kluky i pro holky. V tomto kurzu jsou zaměřené některé boky pouze pro holky.“

▪ **„Mohou se klienti vyjádřit k tomu, co by si přáli za vybavení? A jakým způsobem?“**

D: „K tomuto slouží hlavně valná hromada, která je jednou za tři měsíce, kdy si klienti říkají, co by chtěli, nebo co by nechtěli. Samozřejmě to závisí na financích, takže pokud se nám podaří získat finanční prostředky na vybavení, jako například

v závěru loňského roku se mohli všichni klienti zapojit do hlasování o tom, co by si přáli. Dostali na výběr čtyři varianty vybavení, které bychom mohli pořídit a pak na veřejné tabuli dávali hlas k tomu, co by chtěli zakoupit. Věc s nejvíce hlasy pak vyhrála.“

▪ **„Jakou váhu mají při rozhodování o programu, či o vybavení názory klientů?“**

D: „Já myslím, že to vychází zhruba půl na půl. Vzhledem k tomu, že pracovnice jsou mladé, tak ví o potřebách klientů a nepodsouvají klientům něco, co by se jim nelíbilo. Právě třeba během hry si řeknou, co by je bavilo. Takto například nedávno vznikl turnaj v šachách, kdy jeden z klientů chtěl hrát s pracovnící šachy a přitom je napadlo, že by se mohlo zapojit více klientů, protože se jich spousta okolo dívala na to, jak spolu hrají. Takže mnoho věcí vychází hlavně ze vzájemné komunikace mezi klientem a pracovnící. Hlavně vycházíme z potřeb klientů, o co mají zájem, protože i pro pracovníky je důležité, klientům pobyt v nízkoprahu zpestřit.“

▪ **„Pokud se podíváme na Bongo z vnějšku, jak je vnímáno širokou veřejností?“**

D: „Dle mého názoru, je to asi lepší, než to bývalo, ale vysvětlit veřejnosti, že naše cílová skupina není jen partička narkomanů, kteří si k nám chodí „šlehnout“, ale že opravdu se u nás řeší závažné sociální problémy, které už takhle mladí lidé mají, to je vždycky obtížné.“

▪ **„Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informovaná o tom, co se v Bongu děje?“**

A jsou informace dostatečně přístupné?“

D: „Vždy se snažíme využít všech možností, které jsou, což je měsíčník Vltavín, internetové stránky, dodáváme informace na stránky města, děláme nástěnky, snažíme se chodit do základních škol a v rámci třídních schůzek rodiče informovat. Vždy se ale najde nějaký z rodičů, který řekne, že o tom nevěděl, že vůbec neměl představu. To se nám stává i u učitelů, když hovoříme s nějakým učitelem individuálně, tak je překvapený z toho, co všechno se v Bongu děje. Je to také o tom, že veřejnost dá na názor toho, koho zrovna slyší a to může bát i někdo, kdo vychází z nějakých nepodložených informací.“

▪ **„Pořádáte akce pro veřejnost?“**

D: „Kromě dne otevřených dveří veřejnost příliš nezapojujeme, vyjma tedy dobrovolníků. Pokud máme naplnit práci s naší cílovou skupinou, neumožňuje to zapojení většího okruhu lidí. Samozřejmě, když máme aktivity například v létě, jako byl Oranžový kolotoč a kdy byla účast podmíněna širší věkovou skupinou, byla větší potřeba dobrovolníků na různé soutěže a hry, aby se zajistil chod aktivit, potom spolupracujeme i s veřejností. Co se týče práce přímo v Bongu, tak náplň sociální služby zapojení veřejnosti příliš neumožňuje.“

▪ **„Zmínili jste Vltavín, spolupracujete ještě s nějakými jinými médii?“**

D: „Pokud se to týká nějaké větší akce, jako byl již zmíněný Oranžový kolotoč, pak jsme využívali například i rádia, ale vzhledem k naší cílové skupině není potřeba dělat kampaň v rádiu nebo televizi. V tomto případě spíše děláme reklamu přímo na školách letáčky, nástěnkami, a dalšími informacemi. Stejně nejlíp funguje propagace tak, že si to děti řeknou mezi sebou, co v Bongu je, co tam nemůžou a tak. To je pro nás asi největší propagace.“

▪ **„Jaký je podle vás největší přínos Bonga pro společnost a pro klienty?“**

D: „Pro klienty je největší přínos hlavně to, že mají k ruce tři odborně vzdělané pracovnice, mají k dispozici psychologa a psychoterapeuta, kteří k nám externě dochází, a mohou řešit problémy, které se jim zrovna naskytanou. A i když to někdy vypadá jednoduše, když jim sociální pracovník pomáhá připravit se do školy, nebo s výběrem školy, pro klienty jsou to právě hodně zásadní věci, na kterých se bohužel často nepodílí rodiče. Kluk nebo holka v deváté třídě neví kam si dát přihlášku, aby ji stihl nebo stihla včas odevzdat. Neví, na co mají schopnosti. Tady je právě ona výhoda odborného personálu, který může s klienty probrat jejich předpoklady, co by je bavilo, co by je nebavilo. Pak se také dějí takové věci, že některý z nich ztratí občanku, potřebují doprovod na úřady, objeví se nešťastná láska, nebo nějaké sebepoškozování. To jsou všechno závažná témata a oni neví, co s tím mají dělat. Často je to mládež, která stojí na okraji společnosti, pokud už něco provedou, tak neví, co se teď bude dít a neví, na koho by se měli obrátit, mají strach z rodičů, když by jim měli oznámit svou situaci. Od toho jsou tady pracovníci, kteří s nimi jejich situaci řeší.“

4.5 Výzkumný rozhovor s respondentkou E

- **„Jaká je vaše pracovní pozice v Bongu?“**

E: „V Bongu jsem jako dobrovolnice.“

- **„Jaké máte vzdělání?“**

E: „Mám dokončené gymnázium a nyní studuji Prevenci sociální patologie.“

- **„Jak dlouho tu jako dobrovolnice pracujete?“**

E: „Čtyři měsíce, ale Bongo není první nízkoprahové zařízení, ve kterém dobrovolně pracuji. Dříve jsem dělala dobrovolnici ve V.I.P. v Českých Budějovicích.“

- **„Když se podíváme blíže na Bongo, co pro klienty znamená, že je Bongo nízkoprahové?“**

E: „To znamená, že na ně nejsou kladeny skoro žádné nároky pro vstup. Mohou sem přicházet a odcházet, kdy chtějí, nemusí za službu nic platit a jsou zde anonymně.“

- **„Kolik klientů je v této službě registrováno?“**

E: „To číslo se pohybuje tuším okolo sto padesáti.“

- **„A kolik klientů přijde do Bonga za den?“**

E: „Vzhledem k tomu, že jsem v Bongu převážně o víkendu, nedokážu říci, jaká je účast v týdnu, ale myslím, že denně přijde mezi třiceti až čtyřiceti klienty.“

- **„S jakou věkovou skupinou toto zařízení pracuje?“**

E: „Dvanáct až dvacet šest let.“

- **„Je nutné, aby se klient pro tuto službu nějak registroval?“**

E: „Klient nemusí vyplňovat žádnou registraci. Po prvokontaktu se s ním sepisuje smlouva a dělá se s ním individuální plán.“

- **„Musí klient do smlouvy udávat nějaké osobní údaje?“**

E: „Ne, smlouva je anonymní, takže osobní údaje uvádět nemusí.“

- **„Jsou v Bongu stanovena pro klienty nějaká vnitřní pravidla, která musí dodržovat?“**

E: „Pravidla mají klienti vyvěšena na zdi v jedné z místností. Jsou tam vyvěšena jak jejich práva, tak i povinnosti. Mezi pravidla patří, že nesmí v Bongu

kouřit, nesmí se dlouhodobě zdržovat na chodbě, nesmí používat násilí a agresivitu, nesmí vyvíjet sexuální aktivity. Pravidla mají stále na očích a jsou s nimi seznámeni.“

- **„Pokud klient pravidla nedodrží, jsou stanovené nějaké sankce?“**

E: „Ano, sankce stanovené jsou, ale co jsem já viděla, tak se pracovnice vždy nejdřív situaci snaží řešit domluvou, klienta si vezmou stranou a nejprve zkusí klientovi domluvit. Pokud se chování opakuje, tak je klient buď na zbytek dne vyloučen, anebo po domluvě mezi pracovníci a případně i ředitelkou za závažnější přečiny vyloučen i na dva týdny, měsíc, týden, to je různé.“

- **„Když se podíváme blíže na volnočasový program, jak je Bongo pro volnočasové aktivity vybaveno?“**

E: „Myslím, že oproti jiným nízkoprahovým zařízením je Bongo zařízení velmi bohatě. Mají zde hudební zkušebnu, což není úplně běžné. Mají tu velké místnosti a velký prostor, veškeré vybavení. Nemyslím, že by sem přišel nějaký klient a na první pohled řekl: „chtěl bych tu mít tohle...“. Myslím, že vybavení je naprosto dostatečné.“

- **„Jakým způsobem se vy sama podílíte na utváření volnočasového programu?“**

E: „Podílím se hlavně tak, že si připravuji na měsíc přednášky. Například teď máme vyhlášené téma drogy, tak budeme mít v kolečku aktivity na téma drogy, aby se klienti zapojili, anebo s klienty hrají kulečnick, fotbálek, vařím s nimi a všeobecně se zapojují do aktivit, které mají klienti k dispozici.“

- **„Jaký je podle vás podíl sociální práce a volnočasových aktivit při práci s klienty?“**

E: „Já si myslím, že volnočasové aktivity tvoří asi tak 70% a sociální práce zhruba těch 30%, ale je samozřejmě vidět, že pracovnice se snaží během podílení se na volnočasových aktivitách zařazovat i sociální práci.“

- **„Kladete důraz při tvorbě volnočasových aktivit na to, aby byly zaměřené na sociálně-patologické jevy?“**

E: „Tohle nedokážu posoudit.“

- **„Vychází se v Bongu z nějakého konkrétního konceptu volnočasových aktivit?“**

E: „Podle žádné přesné příručky se tady nepracuje a myslím, že to v zařízení takového typu ani není možné. Musí tady být všechno spontánní, aby si člověk našel cestu k těm dětem a k té mládeži.“

- **„Jakou skladbu volnočasových programů dle jejich časového trvání Bongo nabízí?“**

E: „Co jsem měla možnost zažít já, tak v programu jsou spíše jednorázové akce, kdy s klienty chodí například do sportovní haly, protože byla možnost slev, nebo jedou sázet stromky. Pak je zde vaření, které je pravidelně na programu jednou za měsíc většinou v sobotu, když je zájem.“

- **„Jaké aktivity podle dlouhodobosti jsou podle vás pro klienty nejlepší?“**

E: „Nevím, jestli je pro „delikventní mládež“ dlouhodobý program zrovna vhodný. Jsou hodně netrpěliví, potřebují mít všechno hned, včetně výsledků.“

- **„Jak je program složen z hlediska zaměření aktivit, převažuje třeba i některá z aktivit?“**

E: „Žádná aktivita tady jistě nepřevažuje. Kulturních aktivit je trochu méně. Většinou se jedná o sportovní aktivity a aktivity tvůrčí a ty jsou ta zhruba nastejno.“

- **„Jsou aktivity pro klienty povinné, nebo si klienti mohou vybrat, zda se zapojí nebo nezapojí?“**

E: „Pro klienty program není povinný. Žádná z aktivit povinná není.“

- **„Jak klienty motivujete, aby se účastnili volnočasových aktivit?“**

E: „Na klienty určitě netlačíme. Nesnažíme se jim aktivitu vnutit, abychom klientovi hled po příchodu říkaly: „pojď, dneska se vaří“ nebo „dneska je tu psycholožka, tak si pojď popovídat“, to ne. Většinou je necháme rozkoukat, i když je pravdou, že klienti dopředu vědí, co se bude daný den dělat, takže mají čas si to promyslet. Většinou se i sepíše seznam klientů, kteří se na aktivitě budou účastnit a kdo o to má zájem a podle toho se pracuje. Není to tak, že když se vaří, tak nikdo nesmí dělat něco dalšího.“

- **„Motivujete příkladem, kdy začínáte dělat něco sama?“**

E: „To určitě ano. Většinou když nás klienti vidí něco dělat, nebo jim řekneme, že tohle jsme dělali jako malí a bylo to super, tak se často přidají.“

- **„Jsou klienti nějakým způsobem za aktivity odměňováni?“**

E: „Tak co se týče běžných aktivit v herně, tak za to klienti odměňováni nejsou nijak. Když pak přijde například paní psycholožka, je pro ně odměnou hlavně to, že ona vyhodnotí něco pro ně a mohou si s ní udělat zpětnou vazbu. Když se dělají turnaje, tak tam pak nějaké odměny pro výherce jsou, ačkoli nevím jaké, jelikož jsem nebyla u vyhodnocování.“

- **„Víte, zda Bongo spolupracuje ještě s nějakou další organizací zabývající se volným časem?“**

E: „Nevím, zda se za spolupráci dá považovat to, když s dětmi chodí pracovnice do sportovní haly. Nejsem si jistá tím, zda za pobyt tam musí platit, nebo je to pro Bongo zdarma.“

- **„Podílí se na volnočasovém programu nějakým způsobem rodiče?“**

E: „Ne, rodiče se na program nijak nepodílí a mám dojem, že sem rodiče ani nesmí, kvůli anonymitě klientů. Rodiče často neví, že tady jejich děti jsou. Mladší klienti dostávají pro rodiče letáčky. Rodiče sem jinak nechodí.“

- **„Musí být pro nějaké akce povolení rodičů?“**

E: „Povolení na nějaké akce asi mají, ale já jsem se zatím zde nesetkala s tím, že by se s klienty jelo například do bazénu, takže to nemohu říci přesně. Vím, že se teď chystá výjezdová akce na sázení stromků a tam je třeba nějaké potvrzení, ale s jeho obsahem nejsem přímo seznámena.“

- **„Mohou se klienti nějak vyjádřit ke skladbě programu?“**

E: „To určitě, pokud zůstanu u příkladu vaření, tak třeba na nástěnce visí papír, kde se klienti můžou vyjádřit k tomu, co chtějí vařit. O Vánocích si mohli napsat, jaké chtějí péct cukroví.“

- **„Můžou klienti i nějak zkritizovat program?“**

E: „Klienti mají možnost podat stížnost, a pokud nechtějí, aby to šlo oficiálně přes paní ředitelku, tak si mohou promluvit s klíčovým pracovníkem o tom, že se jim program nelíbí.“

- **„Mohou se klienti také vyjadřovat k zařízení Bonga?“**

E: „To samozřejmě také mohou a to buď prostřednictvím schránky na přání a stížnosti, nebo vzhledem k tomu, že je tady prostředí hodně otevřené a jsou tu dobré vztahy mezi pracovníci a klienty, si mohou říci rovnou pracovníci z „očí do očí“.“

- **„Jakou váhu mají názory klientů na program a vybavení?“**

E: „Nedokážu to posoudit úplně přesně, ale myslím, že názory klientů váhu mají. Před Vánoci si klienti například mohli rozhodnout o tom, jaké nové zařízení se vybere do herny za to, že se účastnili úklidů a pomáhali. Váha názorů klientů tu určitě je.“

- **„Když se podíváme na to, jak je bongo vnímáno okolím, máte nějakou zpětnou vazbu o tom, jak je Bongo přijímáno širokou veřejností?“**

E: „Nejsem přímo z Týna, tak se mi toto těžko posuzuje. Ale když se bavím se svými kamarády o tom, kam jezdím vypomáhat, tak spousta z nich neví o tom, co je to nízkoprahové zařízení. Musím jim vysvětlit, že je to klub, kde se schází děti a mládež. Na to se většinou setkávám s předsudky typu: „aha, cikáni“ nebo „aha, feťáci“ a pak je těžké to lidem vysvětlit. Co mi říkaly ostatní pracovníce, tak Bongo tu není vnímáno dobře.“

- **„Myslíte si, že veřejnost má dostatek informací o tom, co se v Bongu děje a jak se tady pracuje?“**

E: „Myslím, že společnost moc informovaná není. Je pravdou, že je toto relativně nová služba, která je podle zákona z roku 2006, ale společnost spíše nemá ani snahu se informovat. Také se mi zdá, že média hodně toto téma natahují a mediální obraz má na laickou veřejnost velký vliv.“

- **„Myslíte si, že informace jsou pro veřejnost snadno dostupné?“**

E: „To si myslím, že rozhodně ano. Pokud vezmeme v úvahu jenom Bongo, tak pořádají i dny otevřených dveří, kdy se sem může přijít kdokoli podívat a lidé sem skoro

nepřijdou. Stálá pracovnice mi říkala, že na dny volných dveří musí jít ven za lidmi a rozdávat jim letáčky. Informace jsou dostupné i na internetu a jsou vyvěšené na školních nástěnkách a na nástěnce na odboru sociálních věcí na Městském úřadu.“

▪ **„Spolupracuje vedení Bonga nějakým způsobem s médii?“**

E: „Ano, spolupracují s Vltavínem, teď jim tam zrovna vyšel článek. Nikde jinde jsem nic jiného nečetla, tak nevím.“

▪ **„Dělá Bongo ještě nějaké jiné akce pro veřejnost, kdy se veřejnost může zapojit?“**

E: „Pořádají ještě akci Rock pro Bongo, dále se podíleli na tříkrálové sbírce, ačkoli tu organizovala přímo Farní charita, ale veřejnost věděla, že jsou to lidé z Bonga, protože pracovník, který chodí s dětmi, se musí představovat.“

▪ **„Na závěr, jaký je podle vás největší přínos Bonga pro veřejnost a klienty?“**

E: „Dle mého názoru, nefungují nízkoprahová zařízení obecně tak, jak by měla. Je to různé, jelikož u některých dětí je vidět snaha a to, že si ze služby něco vezmou a své problémy s pracovníky opravdu řeší, ale pak je tady skupina klientů, kteří si toho k srdci příliš nevezmou a ve svém rizikovém chování dále pokračují. Není to ale vina úplně tak zařízení, spíše je tu příliš málo pracovníků na příliš mnoho klientů.“

4.6 Pozorování

Záznam vychází z poznámek pořízených během přímého pozorování a byl rozdělen do těchto hlavních kategorií:

1) Lokalita:

Nízkoprahové zařízení Bongo se nachází v lokalitě Hlineckého sídliště v Týně nad Vltavou. V této lokalitě je i základní a mateřská škola. Sídliště neskýtá příliš možností pro volnočasové aktivity dětí, kromě akcí pořádaných základní školou nebo v jejích prostorách, několika pískovišť a hřiště základní školy, kde jsou k dispozici pouze dvě fotbalové branky. Sídliště je zrenovované, domy jsou zateplené a natřené pastelovými barvami, ulice ale neposkytují příliš možností ke klidnému odpočinku a

většinu prázdných míst mezi domy a silnicí zabírají zaparkovaná auta. Centrem hlineckého sídliště je bývalý kulturní dům, ve kterém je kromě běžných obchodů také v provozu několik heren a barů. V poslední době byly v areálu kulturního domu instalovány mříže, které mají zabránit rozbíjení výloh, vykrádání obchodů, nebo dalším vandalským akcím. Toto opatření je nesporně praktického charakteru, ale celkové atmosféře místa nedodává nic na přívětivosti. Samotný nízkoprahový klub se pak nachází v druhém patře kulturního domu.

2) Prostory a vybavení:

Bongo sídlí v prostorách bývalého kina. Pro hlavní provoz zařízení je používán velký společenský sál a malá místnost s barem a kuchyňkou. V sále mají klienti takzvanou hernu, která je vybavena dvěma fotbalkovými stoly, kulečnickem, šipkovým terčem, ping-pongovým stolem, několika sedačkami a stolky, klienti mají k dispozici také x-box. Na požádání jim pracovníce může zapůjčit notebook pro pouštění hudby nebo společně s promítačkou a plátnem si mohou promítat filmy. Na stěnách místnosti jsou nástěnky, které tvoří pracovníce společně s klienty s ohledem na vyhlášené téma a pak také velké logo Bonga ve formě vlajky, kterou vytvořili sami klienti.

V malé místnosti s barem jsou pro klienty k dispozici dva počítače s připojením na internet a velký pracovní stůl, který je hlavně využíván při výtvarných aktivitách, nad vstupem do herny visí „bublíny“ s právy a povinnostmi klientů. Nezanedbatelnou součástí této malé místnosti je také nástěnka s programem a schránka na přání návrhy a stížnosti. Bar slouží jako pomyslné rozhraní prostoru pracovníků a klientů, sem si klienti mohou přijít koupit za drobnou minci občerstvení – vodu, limonádu, čaj, sušenku či toasty, nebo si zapůjčit míčky na fotbálek, tága a kulečnickové koule, pingpongový míček a páčky, šipky, počítač, reproduktory, x-box a promítačku. Kuchyňka slouží jako zázemí pro pracovníce a klienti sem nemají přístup.

K individuální práci s klienty, nebo pro kancelářskou práci, je používán prostor bývalé šatny, který je pestře vyzdoben, aby na klienty, se kterými je řešen jejich individuální problém, působil co nejpříjemněji. Vybaven je třemi psacími stoly, uzamykatelnou kartotékou a pohodlným gaučem.

Jedna z dalších místností kina byla přetvořena v hudební zkušebnu s plným vybavením. Zkušebna však v současné době není v provozu, kvůli nedostatečnému odhlučnění. Zprovozněna bude opět poté, co bude odhlučněna podle certifikovaných norem.

3) Klientela:

Bongo je určeno pro děti a mládež ve věku od dvanácti do dvaceti šesti let. Tato věková skupina byla zvolena z organizačních důvodů, jelikož mladší klienty již pracovníci nejsou schopni organizačně zvládnout. Jedná se nejčastěji o děti a mládež z hlineckého sídliště, ale několik klientů dochází do klubu i ze vzdálenějších částí Týna. Klienti jsou všichni ve větší nebo menší míře ohroženi sociálně patologickými jevy jako jsou neshody v rodině, kouření, alkoholismus, vandalismus, drogy a šikana. V době průběhu pozorování se dokonce objevil i jeden případ sebepoškozování. Mnoho z nich také nemá ve svém okolí nikoho, komu by věřili natolik, aby se mohli svěřit se svými problémy a koho by mohli s důvěrou požádat o radu a o pomoc. Bongo většinou vnímají jako místo, kam si mohou přijít popovídat se svými přáteli, a kde se mohou bezplatně věnovat volnočasovým aktivitám a hrát. V době průběhu pozorování, bylo registrováno zhruba 140 aktivních klientů a denní návštěvnost činila okolo třiceti pěti klientů.

4) Personál:

V době pozorování v zařízení byly trvale zaměstnány tři pracovníci, z toho dvě sociální pracovníce a jedna pracovníce v přímé péči na částečný úvazek. Pracovníci jsou klientele poměrně věkově blízko, což usnadňuje práci s klienty. V zařízení jsou v otevírací době vždy nejméně dvě. Pracovní náplní pracovníků Bonga je hlavně sociální práce s klienty a utváření volnočasového programu. Pracovníci vedou evidenci klientů a vypracovávají s každým klientem individuální plán. Hlavní management nízkoprahového centra zajišťuje ředitelka Farní charity Týn nad Vltavou, pod kterou NZDM Bongo spadá. Paní ředitelka má na starosti nejen řízení, ale také vyřizování stížností klientů a je klientům k dispozici na valných hromadách.

5) Volnočasový program

Klienti mají možnost bez omezení využívat veškerého zařízení herny, což tvoří základ volnočasových aktivit v klubu. Toto vybavení slouží i k tomu, aby klienty do klubu „nalákalo“. Volnočasový program je úzce provázán se sociální prací a vytváří pro ni příznivé prostředí. Klienti mohou kdykoli přijít za pracovníci a požádat jí, aby se některé z her zúčastnila s nimi, což vytváří neformální situaci, které pak pracovnice využívají k navázání hovorů na problematická témata.

Mimo stále volnočasové aktivity reprezentované zařízením herny dále pracovnice připravují na každý měsíc dopředu program, který vychází z momentálně dostupných možností a z nemalé míry také z přání klientů. Při přípravě programu se pracovnice vždy klientů ptají, jaké mají nápady a co by se jim líbilo dělat. Takto sestavený program je pak doplňován o aktivity, které jsou takzvaně tradiční a každý měsíc se pravidelně opakují, reprezentativní aktivitou tohoto druhu je vaření. Klienti mají také možnost ovlivňovat dění v klubu díky valným hromadám, kterých se účastní klienti, pracovnice a ředitelka Farní charity. Na těchto valných hromadách se probírají věci týkající se organizace a chodu zařízení, nákup nového zařízení a klienti mají možnost se ke všem probíraným bodům svobodně vyjádřit.

Při příchodu do zařízení vypadá dění trochu jako organizovaný chaos. V programu je sice napsáno, že na dnešní den připadá například vaření, ale toho se účastní pouze několik klientů, zatímco další klient pracuje na svém výtvarném díle, další skupinka klientů se dívá na film v herně, dva klienti hrají kulečnick, tři klienti sedí u počítače a hrají online hru a jeden z klientů se baví u baru s pracovníci, která zrovna neorganizuje vaření. Klienty k žádné aktivitě nikdo nenutí a mohou si program přizpůsobit zcela podle sebe. Během pozorování se několikrát stalo, že přišel některý z pracovníků nebo klientů se spontánním nápadem, který pak dal základ pro aktivity v příštích dnech.

Pro některé aktivity uvedené v programu je klienty třeba někdy značně motivovat. Pro klienty aktivita někdy není zajímavá do doby, než vidí její výsledky. Toto se potvrdilo například při pletení náramků přátelství, kdy i přes to, že aktivita byla

uvedená v měsíčním programu, o ni nikdo neprojevil zájem do doby, kdy mohli klienti pozorovat, jak náramek vzniká a jak hotové dílo vypadá. Tato cílová skupina také ne moc dobře snáší direktivní přístup, kdy by jim pracovníce nějakou aktivitu násilně podsouvala, v tomto případě rychle ztrácí zájem nebo úplně odchází ze zařízení. Zajímavou motivací pro klienty je odměna, pracovníce však materiální odměny nepoužívají příliš často, ale spíše jako motivaci v případě dlouhodobějších akcí, kdy klienti například neuvidí výsledky hned a také v případě turnajů a soutěží.

5 Diskuze

5.1 Okruh otázek – Pracovnice

Diskuze k tématu: Pracovní pozice, doba zaměstnání, vzdělání

V úvodu rozhovorů proto byla každá z pracovnic dotázána na svou pracovní pozici, dobu zaměstnání v NZDM Bongo a na kvalifikaci pro výkon svého zaměstnání. Respondentka A je zaměstnána jako pracovnice v přímé péči, má vystudovanou vysokou školu pedagogickou s výtvarným zaměřením a v Bongu pracuje více než dva roky. Respondentky B a C pracují na pozicích sociálních pracovnic. Respondentka B má vyšší odborné vzdělání se sociálním zaměřením a v Bongu pracuje dva a tři čtvrtě roku. Respondentka C má vystudovanou vysokou školu v oboru rehabilitační a psychosociální péče, v Bongu pracuje pět a půl roku. Obě sociální pracovnice splňují podmínky odborné způsobilosti pro výkon povolání sociálního pracovníka dané zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který určuje jako nutnou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka vyšší odborné vzdělání sociálního směru, nebo vysokoškolské vzdělání sociálního směru. **(31)**. Respondentka D pracuje jako ředitelka Farní charity Týn nad Vltavou, pod kterou NZDM Bongo spadá, má vystudovanou sociální a charitativní práci na vysoké škole a ve Farní charitě pracuje od roku 2004. Respondentka E dochází do Bonga jako dobrovolnice čtyři měsíce a zatím studuje vysokou školu v oboru rehabilitace sociální patologie. Personál nízkoprahového zařízení je tedy vzdělán dle zákonné normy a je pro práci dostatečně kvalifikován, v tomto bodě lze shrnout, že v Bongu je personál na vysoké odborné úrovni.

5.2 Okruh otázek - fungování NZDM Bongo

Diskuze k tématu: Nízkoprahovost

Prvním dílčím cílem v této práci bylo zjistit, jakým způsobem nízkoprahové zařízení pro děti a mládež funguje. První otázka směřovala k vymezení toho, co pro klienty znamená nízkoprahovost. Všech pět respondentek se shodlo na tom, že služba klade minimální překážky pro vstup klienta. Klient musí splňovat hlavně podmínku věku mezi dvanácti a dvaceti šesti roky, aby mohl službu navštěvovat. Nejširší definici poskytla respondentka C, která význam nízkoprahovosti pro klienty popisuje jako absenci bariér ve smyslu sociálním, finančním, náboženském a rasovém. Klient službu může navštěvovat anonymně a služba je bezplatná. Bezplatnost služby vymezuje i zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách (31). Respondentka C dodává, že otevírací doba je přizpůsobena cílové skupině. Respondentky A a E dále zmiňují, že klienti mohou přicházet kdykoli chtějí. Obdobnou definici udává i Hájek, který popisuje nízkoprahovost jako maximální přístupnost a odstranění sociálních, psychických či jiných bariér, kdy účast na činnosti je bezplatná, klient může zůstat v anonymitě a má možnost podle svého uvážení přijít i odejít (8).

Diskuze k tématu: Klientela

Další otázky směřovaly k vymezení klientely, která do NZDM Bongo dochází. Respondentky A, B, C, E se shodují na tom, že v jejich zařízení je registrováno zhruba 150 klientů, z čehož uvádějí denní návštěvnost mezi třiceti až čtyřiceti klienty za den. Respondentka D na tuto otázku nedokázala odpovědět, jelikož nevede přímou evidenci klientů. Cílovou skupinu klientů vymezily všechny respondentky stejně, když udaly věkové rozpětí mezi dvanácti a dvaceti šesti lety. V Bongu byla zvolena skupina dvanáct až dvacet šest let z organizačních důvodů, jak vyplývá z pozorování. Respondentka C ve vymezení cílové skupiny zmínila, že se zaměřují na práci s klienty, kteří jsou ohroženi sociálně-patologickými jevy, nebo se chovají rizikově. Toto tvrzení podporuje i pozorování autorky, která se během přímé práce setkala u klientů s nejrůznějšími druhy sociální patologie, nebo ohrožení. Tato zjištění se shodují se

zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který udává, že nízkoprahové zařízení pro děti a mládež má pracovat s dětmi ve věku šest až dvacet šest let věku, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy (31). Hájek klientelu vymezuje také podobně a udává, že NZDM jsou určena hlavně pro děti a mládež, jež se nachází v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy, nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovatelný většinovou veřejností (8). Služba je poskytována v poměrně velkém rozsahu a pokrývá většinu věkové skupiny rizikových dětí a mládeže.

Diskuze k tématu: Registrace klientů/tek

V otázce registrace klientů pro poskytnutí služby se všechny respondentky shodly na tom, že nejde v pravém slova smyslu o registraci, ale že s každým klientem po prvokontaktu, kdy je seznámen s pravidly zařízení, a po té, co se stává po uplynutí nějaké doby uživatelem služby, sepisuje smlouvu o poskytnutí služby a vytvoří se pro něho individuální plán. Respondentky B a E dále o uzavírání smlouvy uvádějí, že při jejím vyplňování není potřeba, aby klient uváděl nějaké své osobní údaje. Respondentka B přímo uvádí, že je možné, aby si klient sám zvolil, jak chce být osloven a pod jakou přezdívku chce být veden. Povinnost sepsat s klientem smlouvu o poskytování sociální služby zadává zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, kde je určeno, že poskytovatel sociálních služeb uzavírá se zájemcem o službu smlouvu, která se řídí pravidly určenými v občanském zákoníku (31). Možnost individuálního plánování s klientem při zachování jeho anonymity dává prostor pro větší otevření se klienta pracovníkovi.

Diskuze k tématu: Vnitřní pravidla pro klienty/ky a sankce za jejich porušení

Další téma spadající do okruhu fungování NZDM rozebírá pravidla, která musí klienti dodržovat, pokud chtějí čerpat službu. K tomuto tématu se všechny respondentky vyjádřily shodně v tom, že klienti určena pravidla mají. Respondentka B uvádí, že základem pravidel je hlavně nechodit do klubu pod vlivem návykových látek a chovat se slušně. Všechny respondentky se shodují na tom, že pravidla mají klienti stále na očích, protože je mají vyvěšena na zdi zařízení, respondentky A, B, C, D dále uvádějí,

že klienti dostávají při prvokontaktu letáček s pravidly (Příloha 2), respondentky B a D uvádějí jako další možnost, kde si klienti mohou pravidla zjistit, internetové stránky NZDM Bongo. Respondentka D k pravidlům dále uvádí, že jsou pro klienty zpracována jim blízkou formou a neobsahují žádné cizí formulace. Problematika pravidel v zařízení je popsána v Kontaktní práci: antologii textů České asociace streetwork jako určení minimálního prahu služby, tedy jako podmínky, které musí klient splnit pro to, aby mohl službu využívat. Pod podmínkami využívání služby si můžeme představit například to, v jaké „kondici“ musí klient přijít, aby mohl službu čerpat, jak se musí při čerpání služby chovat a zda při nedodržení podmínek následuje omezení nebo odepření přístupu ke službě (14). Právě na tato omezení, tedy na sankce byla zaměřena další otázka, ve které se všechny respondentky shodly na tom, že sankce spočívají v odepření přístupu klienta ke službě. Respondentky A, C, D, a E uvádějí, že záleží na závažnosti provinění, podle které se určuje délka trvání zákazu. Z této výzkumné části vyplývá, že zařízení slouží klientele, pro kterou je určeno, splňuje podmínky dané sociálním zákonem, pracuje na principu nízkoprahovosti a zároveň pro využívání služby jsou určena pravidla, která pomáhají v zařízení udržovat pořádek a eliminovat výskyt sociálně patologického chování v prostorách zařízení.

5.3 Okruh otázek - Specifika volnočasového programu

Diskuze k tématu: Vybavení

Hlavním těžištěm výzkumu, byl způsob vytváření volnočasového programu v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež. První, co bylo potřeba ve výzkumu zjistit, bylo jakým vybavením NZDM Bongo pro volnočasové aktivity disponuje. Nejucelenější přehled vybavení podává autorka v pozorování. Respondentky B, C, D a E vždy uvádějí v různé míře vybavení v pozorování zmíněné. Respondentka B toto vybavení označila jako aktivity, kterých mohou klienti využívat, aniž by jim do toho pracovníce musely vstupovat a respondentka D toto vybavení označila jako „lákadlo“ na klienty. Toto tvrzení potvrzuje i pozorování autorky. Bongo tedy disponuje dvěma fotbalkovými stoly, kulečnickem, šipkovým terčem, ping-pongovým stolem, několika

sedačkami a stolky, klienti mají k dispozici také x-box. Na požádání jim pracovníce může zapůjčit notebook pro pouštění hudby nebo společně s promítačkou a plátnem si mohou promítat filmy. Dále je zařízení vybaveno dvěma počítači s připojením na internet a hudební zkušebnou. Respondentka A se zaměřila na vybavení určené k výtvarným aktivitám, kde zmínila hlavně velký prostor, pulty a koberec, kde se dá s klienty tvořit. Toto vybavení splňuje vyhláškou č. 505/2006 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách stanovený úkon, který uvádí, že v rámci výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností poskytne nízkoprahové zařízení pro děti a mládež podmínky pro společensky přijatelné volnočasové aktivity (30). Jedná se o základní jednoduché instrumentální aktivity, které uživatel realizuje sám, z vlastní iniciativy. Pracovník je pouze zprostředkovatelem (14). Všechny respondentky se shodly na tom, že vybavení Bonga je dostačující. Ze souhrnu vybavení lze usoudit, že klienti mají k dispozici téměř všechny možné aktivity, které jsou na jiných místech zpoplatněné, což je láká zůstat v prostorách zařízení.

Diskuze k tématu: Podíl jednotlivých pracovníků na utváření volnočasového programu

Aby bylo dokresleno, jakým způsobem je program v nízkoprahovém zařízení utvářen, autorka zjišťovala, jak se na něm podílí jednotlivé pracovníce. V této otázce autorka nepředpokládala jednotné odpovědi, jde hlavně o poukázání na komplexnost utváření programu v zařízení. Respondentka A uvedla, že se na programu podílí asi nejvíce, jelikož to přímo spadá do náplně její práce, respondentka B se dle jejího názoru podílí na utváření volnočasového programu asi z poloviny, vymýšlí občas nějaké zpestření a zaměřuje se hlavně na preventivní rámec. Respondentka C píše hlavně projekty na volnočasové aktivity a shání na ně peníze, při tvorbě programu kooperuje s ostatními pracovníci. Respondentka D uvádí, že se na tvorbě programu příliš nepodílí, ale píše projekty, nebo dává podněty pro tvorbu projektů. Respondentka E uvedla, že pro klienty připravuje hlavně přednášky, nebo se přímo účastní aktivit, které mají klienti k dispozici. Z této struktury vyplývá, že v NZDM jsou role pracovníků

různě zaměřené, ale zároveň mezi sebou tvoří přesahy, které umožňují pracovníkům lepší kooperaci.

Diskuze k tématu: Prevence sociální patologie

Vzhledem k cílové skupině bylo namístě také zjistit, zda jsou volnočasové aktivity zaměřeny na prevenci sociálně patologických jevů. V tomto bodě se názory respondentek rozcházejí. Respondentka A vidí jasné zaměření programu na sociálně patologické jevy a snaží se sama zavádět hovory na problémová témata. Respondentka B vidí význam volnočasových aktivit pro prevenci sociální patologie hlavně v tom, že klienti netráví svůj volný čas na ulici. S tímto se shoduje Bednářová, která o dětech na ulici tvrdí, že jsou velice náchylné k sociálně-patologickému jednání **(3)**. K obdobnému názoru dochází i studie MŠMT Volný čas a prevence u dětí a mládeže, kde je uvedeno, že ačkoli jsou sociálně patologické jevy multifaktorově podmíněny, mnoho dětí a mladých lidí se dostává na „šikmou plochu“ díky vakuu ve volném čase **(23)**. Respondentka D nevidí, že by byly aktivity zaměřené na nějaký konkrétní patologický jev, kdy by se z klientů zjišťovalo něco konkrétního. Respondentka E nedokáže zaměření na sociálně patologické jevy posoudit. Respondentky B, C a D dále uvádějí, že v zařízení jsou pořádány přednášky na určité vyhlášené téma, které se dotýká sociální patologie, některé z těchto přednášek vedou samy, na jiné mají přizvaného externího odborníka. Tyto přednášky by se podle vyhlášky 505/2006 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách daly označit jako úkon pracovně výchovné činnosti s dětmi, či jako sociálně terapeutickou činnost, která vede k rozvoji nebo udržení sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob **(30)**. Odpovědi respondentek na tuto otázku mohou být ovlivněny subjektivním výkladem toho, co se myslí zaměřením. Respondentka D pojala zaměření aktivity na sociálně patologické jevy patrně tak, že slouží k získávání konkrétních informací o konkrétním klientovi. Vyhlásování problémových témat a pořádání přednášek však naznačuje, že v zařízení preventivně zaměřené aktivity probíhají.

Diskuze k tématu: Poměr mezi sociální prací a volnočasovými aktivitami

Respondentky byly dotázány, jak vnímají poměr mezi sociální prací a volnočasovými aktivitami. Tuto problematiku vnímají respondentky poměrně rozdílně. Respondentka A uvedla, že pro ni volnočasové aktivity představují zhruba 70% její činnosti, jelikož je to přímá náplň její práce a ve třiceti procentech se věnuje poradenství. Odpověď rozšiřuje i z pohledu klientů, u kterých předpokládá, že do zařízení chodí z 90% kvůli volnočasovým aktivitám a pouze z deseti procent kvůli řešení problémů. Pracovnice B a C se shodují na tom, že volnočasové aktivity tvoří 60% veškeré práce s klienty. Respondentka D podotýká, že rozdělení práce na tyto dvě složky není namístě. Dle jejího názoru volnočasové aktivity jsou spjaty se sociální prací a tvoří prostředek pro navazování kontaktu s cílovou skupinou. Respondentka E sice uvádí procentní podíl 70% pro volnočasové aktivity a 30% pro sociální práci, ale zároveň podporuje názor respondentky D a uvádí, že pracovníci se snaží o sociální práci i během volnočasových aktivit. Pozorování autorky také potvrzuje blízké sepětí mezi volnočasovými aktivitami a sociální prací, kdy jsou volnočasové aktivity používány jako prostředek sociální práce. Tento názor podporuje i Němečková, která uvádí, že volnočasové aktivity slouží hlavně jako prostředek přiblížení se klientům. Sociální služby jako takové nejsou pro klienty přitažlivé a nabídka volnočasových aktivit vytváří pro klienty přátelské prostředí a usnadňuje pracovníkům navazování kontaktu (20). U tohoto tématu z výsledků vychází, že v nízkoprahovém zařízení splývá volnočasová složka se složkou sociální práce v jeden celek. Volnočasové aktivity nejdou od sociální práce oddělit, jelikož bez nich by služba pro cílovou skupinu atraktivní.

Diskuze k tématu: Koncept volnočasových aktivit

V otázce směřující k používanému konceptu volnočasových aktivit, se jednomyslně respondentky shodují v tom, že při práci žádný konkrétní koncept nepoužívají. Respondentka A při práci s klienty využívá dovednosti získané studiem grafologie, či arteterapie, ale nepoužívá tyto metody striktně u každého. Respondentka B uvádí, že se drží zaběhnuté skladby aktivit, která se při práci s klienty dlouhodobě

osvědčila. Respondentka E je toho názoru, že všechny aktivity by měly být spontánní, aby se udržel kontakt s cílovou skupinou. Z výpovědí respondentek lze usoudit, že na danou cílovou skupinu se nedá požit jednotný styl práce, vzhledem k tomu, že klientela je velice rozmanitá (viz. Diskuse k tématu klientela).

Diskuze k tématu: Skladba volnočasových aktivit

Respondentky A a D uvádějí, že v programu jsou zastoupeny všechny druhy programů od jednorázových akcí, po dlouhodobé programy. Respondentka C vyjmenovává pravidelné aktivity, které reprezentují jednotlivé stolní hry a dále měsíční program, ve kterém jsou zastoupeny pravidelně se opakující jednorázové akce. Všechny respondentky se shodují na tom, že nejčastější jsou aktivity jednorázové a pravidelně se opakující, které jsou pro klienty nejvíce přitažlivé. Dlouhodobé programy nejsou pro danou cílovou skupinu příliš vhodné, jelikož o ně klienti brzy ztratí zájem. Respondentky A, C a D uvádějí, že dlouhodobé aktivity vyžadují značnou motivaci ze strany pracovníků, popřípadě musí být uzpůsobeny tak, aby klienti mohli dosahovat průběžných dílčích cílů. Skladba aktivit takto popsaných respondentkami kopíruje úkony v oblasti volnočasových aktivit tak, jak je definuje Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork, kde je tato základní hierarchie aktivit popsána jako základní jednoduché instrumentální aktivity, složitější volnočasové aktivity, akce, které iniciovali sami uživatelé, akce, které slouží ke zpestření rutiny a dílny (14). Z výpovědí respondentek vyplývá, že cílová skupina nízkoprahového zařízení pro děti a mládež má problém se zaměřením se na dlouhodobější činnost bez vidiny blízké odměny. Rozvoj této dovednosti je v podmínkách nízkoprahového zařízení obtížný, vzhledem k tomu, že program je dobrovolný (viz. Diskuse k tématu: Závaznost programu pro klienty) a klient má možnost kdykoli přijít, či odejít ze zařízení.

Diskuze k tématu: Zaměření volnočasových aktivit

I co se týče zaměření aktivit, jsou názory respondentek poměrně různorodé. Respondentka A se domnívá, že převažují spíše aktivity výtvarné, jelikož má do programu vždy nějakou aktivitu připravenou. Respondentky B a C uvádí, že se vždy

snaží využít momentálních možností. Respondentka B v té souvislosti uvádí využití kulturních akcí ve městě, či hezkého počasí pro sportovní aktivity mimo zařízení. Respondentka C uvádí, že je se vždy snaží připravit pestrý program a to i ve spolupráci s klienty. Respondentka D se domnívá, že aktivity nelze přímo dělit do kategorií, spíše se zaměřují na hry různého druhu, naučné aktivity, výlety či úklid venkovních prostor. Názorem respondentky E je, že žádný druh aktivit výrazně nepřevažuje, snad jen kulturních je o něco méně, než sportovních a tvůrčích. Z výpovědí respondentek se dá usoudit, že program je pestrý a obsahuje aktivity zaměřené na nejrůznější oblasti. Pracovnice se snaží využívat dostupných příležitostí pro oživení programu.

Diskuze k tématu: Závaznost programu pro klienty

Na otázku, zda jsou aktivity uvedené v programu pro klienty povinné, respondentky shodně odpovídají, že aktivit se klienti účastnit nemusí. Účast na aktivitách je zcela dobrovolná. Respondentka B toto dále rozvádí a udává, že klient si může zvolit, co v zařízení chce dělat, pokud při tom bude i nadále dodržovat pravidla. Výpovědi respondentek podporuje i pozorování autorky, ze kterého vyplývá, že každý z klientů má možnost se zapojit do aktivity v programu, či vykonávat v klubu jinou aktivitu. Toto tvrzení podporuje i Hájek, který uvádí, že NZDM zajišťuje základní vybavení, asistuje klientům při jejich svépomocných volnočasových aktivitách, ale především aktivizuje klienty základní nabídkou programů. Při tomto však respektuje nízkoprahovost zařízení a možnost vlastní volby **(8)**. Nezávaznost aktivit pro klienty podporuje funkce volného času, tak jak je popisuje Hofbauer podle Horsta W. Opaschowskiho, který komplexně funkce volného času vymezil takto: rekreace (zotavení a uvolnění); kompenzace (odstranění zklamání a frustrací); výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení); kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba); komunikace (sociální kontakty a partnerství); participace (podílení se a účast na vývoji společnosti); integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů); akulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření pomocí umění, sportu, technických a dalších činností) **(11)**.

Diskuze k tématu: Spolupráce s dalšími organizacemi

Na otázku, zda nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bongo spolupracuje i s jinými organizacemi, uvedly respondentky A, B, C a D, spolupráci s týnským domem dětí a mládeže. Respondentka D však uvádí, že spolupráce s Domem dětí není častá, jelikož cílová skupina navštěvující NZDM Bongo nemá příliš v lásce organizované aktivity. Respondentky A a B udávají dále spolupráci s městem Týn nad Vltavou a s organizací streetworkerů. Respondentka B uvádí, že se streetworkery spolupracují na vysoké úrovni, kdy streetworkeré vedou i některé tematické přednášky pro klienty v klubu. Respondentka C podotýká, že pokud je možnost, pak spolupráci neodmítají. Respondentka E si není jistá, zda nějakou spolupráci s cizí organizací během svého působení zažila. Z odpovědí vyplývá, že spolupráce se školskými zařízeními není příliš častá, naopak je zde patrné silné sepětí streetworku a nízkoprahových zařízení, které potvrzuje jejich společný původ, jak ho popisuje Bednářová, tedy odštěpení nízkoprahových zařízení, která původně sloužila hlavně jako zázemí pro streetwork (3).

Diskuze k tématu: Spolupráce s rodiči klientů

Respondentky B, D a E uvádějí, že vzhledem k anonymitě klientů v zařízení by se rodiče na program ani nijak podílet neměli a správně by do zařízení neměli přijít ani v běžné otvírací době. Respondentka A uvádí, že za dobu její praxe se nesetkala s případem, kdy by se s nějakým rodičem na program spolupracovalo. Respondentka C uvádí, že pokud by některý z rodičů měl o spolupráci vážný zájem, tak by tu jistě byla možnost, ale rodiče nemají dle jejího názoru o spolupráci zájem vůbec. Tento postoj rodičů k volnému času je v rozporu s tím, co popisuje Kunák, který tvrdí, že ve vztahu k dětem by rodiče neměli postupovat direktivně, ale zároveň by volnočasovým aktivitám neměli nechávat „volný průběh“. Na aktivity svých dětí by měli rodiče dohlížet z bezpečné vzdálenosti, tak aby to pro dítě nebylo stresující, nebo nepříjemné, ale zároveň by neměli ztratit přehled o tom, co jejich dítě ve volném čase dělá a že ho tráví v bezpečném a známém prostředí (16). Respondentky A, B, D a E uvádějí, že pro výjezdové akce je třeba povolení rodičů. Nejširší výklad o této problematice poskytuje respondentka B, která uvádí, že pro akce, které se konají mimo zařízení, ať jsou to již

sportovní soutěže, výlety, či turnaje, nebo na akci Nocování v Bongu, která se odehrává přes noc, je nutné povolení rodičů. Na povolení jsou pro rodiče vypsány podrobnosti o akci a kontakty na pracovníky. Jedná se hlavně o ujištění, zda se klient může akce účastnit a zároveň na vyplněném povolení jsou pro pracovníci informace o jméně a zdravotní pojišťovně klienta. Respondentka uvádí, že na tyto akce je nutné, aby klient vystoupil z anonymity, aby se mohli řešit případné nehody. Klienti starší osmnácti let musí mít povolení vyplněné také, ale nemusí být podepsáno od rodičů. Teoretická nepřístupnost nízkoprahového zařízení pro rodiče má pro klienty výhodu v případech, kdy dochází k problémům v klientově rodinném prostředí. Klienti takto získávají azyl, kam se mohou uchýlit, pokud je okolnosti nutí trávit co nejvíce času mimo domov. Povolení rodičů na výjezdové či mimořádné akce je pojistkou bezpečnosti dítěte jak pro rodiče, tak pro pracovníce.

Diskuze k tématu: Možnosti klientů/ek ovlivňovat program a rozhodovat o vybavení NZDM Bonga

Respondentky A, C, D a E uvedly, že klienti mají možnost se k programu a vybavení vyjádřit ústně. Respondentky C a D uvádí přímo účast klientů na valných hromadách, na kterých se mohou klienti vyjadřovat k chodu a k vybavení zařízení. Respondentka B uvádí, že pokud by se klient nechtěl na valné hromadě vyjadřovat k problému před některou z pracovník, má možnost promluvit si o problému v soukromí s ředitelkou. Tyto výpovědi respondentek podporuje i pozorování autorky. Respondentky A, C a E navíc uvádí, že klienti mají možnost se vyjádřit k programu, či k vybavení pomocí schránky na návrhy a stížnosti. Dle pozorování autorky je tato schránka neustále přístupná klientům poblíž vchodu do zařízení. Respondentka E také uvádí, že klienti mají možnost hlasovat o některých aktivitách pomocí nástěnky. Všechny respondentky se shodují v tom, že program a zařízení je z velké části ovlivňován názory klientů, které se snaží během práce aktivně získávat a společně s klienty je vytvářen i program volnočasových aktivit na měsíc dopředu. I tato zjištění potvrzuje autorka svým pozorováním. Respondentky A, B, C a D však podotýkají, že mnoho z jejich možností je ovlivňováno dostupnými financemi, pokud je to ve

finančních možnostech, snaží se klientům v jejich přání vyhovět. S tímto souhlasí výrok Hájka, který uvádí, že každé zařízení si přizpůsobuje svůj program a rozsah činností vzhledem ke svým možnostem a podmínkám (8). Respondentka A také uvádí, že se klienti podíleli na úklidu nových prostor klubu, za což si později mohli vybrat nové vybavení do herny. Z pozorování dále vyplývá, že klienti mají možnost podílet se na výzdobě zařízení tím, že společně s pracovníci vytvářejí nástěnky, či si pro klub vytvořili vlajku, což se shoduje s tvrzením Bednářové, která uvádí, že je žádoucí, aby se na budování centra podíleli členové cílové skupiny, kteří budou toto centrum navštěvovat. Také je vhodné, aby si pokud je to možné, sami klienti navrhli výzdobu tohoto zařízení, což přispívá k atraktivnosti tohoto centra a klienti si k němu pak lépe vytvoří vztah (3). Ze zjištěných informací lze usuzovat, že zařízení je plně přizpůsobeno potřebám klientům i v rámci volnočasových aktivit, které vycházejí z jejich přání. Klienti mají možnost volně se k programu, vybavení a chodu zařízení vyjadřovat a ovlivňovat ho, a to buď v přímé interakci s pracovníci, nebo anonymně pomocí schránky.

Diskuze k tématu: Motivace klientů k volnočasovým aktivitám

Respondentky A, B, C a E uvádějí, že klienty motivují často tím, že sami začínají s aktivitou a klienti se k nim často ze zvědavosti připojí. Ke stejnému zjištění došla i autorka během pozorování, kdy klienti často nejeví zájem o aktivitu dříve, než vidí její výsledky. Tyto respondentky také uvádějí, že se snaží, aby pro klienty byla samotná aktivita přínosem a aby si z ní odnesli nějaký vnitřní prožitek. Co se týče hmotných odměn, shodují se všechny respondentky na tom, že klienti mohou vyhrát ceny v turnajích, soutěžích, anebo dostávají odměnu za účast na nepopulární akci jako je například úklid, ale za běžné aktivity odměňování nejsou. Respondentky se tedy snaží nasměrovat hodnotový systém klientů ve volném čase tak, jak to popisuje Pávková, tedy prosazovat heslo „být“ spíše než „mít“. Jde hlavně o to, aby se klienti orientovali přímo na samotnou aktivitu, jen pro radost z jejího vykonávání (21).

5.4 Okruh otázek - Veřejný obraz NZDM Bongo

Diskuze k tématu: Vnímání NZDM Bonga veřejností

Všechny respondentky se shodují na tom, že nízkoprahové zařízení je okolím vnímáno spíše negativně. Většina veřejnosti má problém s cílovou skupinou, se kterou se v Bongu pracuje, o které ve valné většině panuje názor, že je to skupina narkomanů. Respondentky B, C a D uvádí, že dlouhou dobu panoval názor, že v Bongu se fetuje přímo vevnitř v jeho prostorách. Respondentky B a D však uvádí, že vnímání Bonga veřejností se za dobu jeho fungování zlepšilo. Respondentka C uvádí, že většina veřejnosti nevidí v službě význam a spíše ji berou jako podporu negativního chování klientů. Z odpovědí respondentek vyplývá, že ve společnosti je zakotvený názor na služby jako streetwork nebo nízkoprahová zařízení tokový, že pouze ulehčují život narkomanům a dalším nebezpečným živlům. Vzhledem k anonymitě služby a její relativní nepřístupnosti pro lidi z venku se předsudky o těchto službách velice těžko mění.

Diskuze k tématu: Informovanost veřejnosti o způsobu práce s klienty/kami

Na otázku, jakým způsobem je veřejnost informována o fungování Bonga a jak jsou informační materiály pro veřejnost dostupné, se respondentky A, B, C a D shodují na tom, že veřejnost je informována pomocí měsíčníku Vltavín. Nejširší náhled na dostupnost informačních materiálů poskytuje respondentka D, která vyjmenovává informování veřejnosti pomocí internetu na vlastních stránkách i na stránkách města Týna, pomocí nástěnek ve školách a v rámci třídních schůzek. Respondentky A a E také uvádí akce pro veřejnost a dny otevřených dveří. Dostupnost materiálů pro veřejnost je podle všech respondentek velká. Respondentky C, D a E udávají, že informovanost veřejnosti o tom, jak se s klienty v Bongu pracuje, čeho se snaží dosáhnout a jak služba funguje je nedostatečná. Respondentky C a E se shodují na tom, že veřejnost nemá zájem si informace o službě vyhledávat. Lze shrnout, že přes snadnou dostupnost informací, lidé raději věří všeobecně přijímaným názorům, které si sami ani neověří.

Diskuze k tématu: Akce pro veřejnost

Na otázku týkající se akcí pro veřejnost respondentka A uvádí tyto akce: zapojení se do programu slavností města, kdy probíhala spolupráce s městem Týnem nad Vltavou, dále tříkrálovou sbírku a den otevřených dveří. Respondentky B a E k tomuto výčtu přidávají akci Rock pro Bongo, kde vystupují kapely spjaté s Bongem. Respondentka C uvádí, že cestu v propagaci Bonga vidí v tom, jít spíše ven za lidmi, než čekat na to, že si přijdou prohlédnout zařízení, i přes to však lidé nejeví o informace o službě příliš velký zájem. Respondentka D uvádí, že vzhledem k náplni služby nejsou akce se zapojením veřejnosti až na výjimky příliš možné. Z těchto odpovědí vyplývá, že pracovníci se snaží svou práci veřejně prezentovat a zapojovat se do akcí pořádaných ve městě.

Diskuze k tématu: Spolupráce s médii

Respondentky shodně uvádí spolupráci s měsíčníkem Vltavín, dále jsou jejich názory na spolupráci s médii různé. Respondentka A uvádí, že o Bongu vyšel článek i v Českobudějovických listech a na klub se objevily odkazy i v televizi. Respondentky B a C uvádí, že pokud se jedná o akci spojenou s ČEZem, objeví se o Bongu zmínka v Temelínkách, nebo i ve větším plátku. Respondentka D uvádí, že na větší akce používali k propagaci i rádio, ale dodává, že pro propagaci mezi cílovou skupinou takováto kampaň není nutná, jelikož nejspolehlivějším propagačním kanálem jsou samotní klienti, kteří si o Bongu řeknou navzájem. Souhrnně lze říci, že k propagaci jsou používány místní plátky, které jsou běžně dostupné pro veřejnost Týna nad Vltavou a v případě větších akcí jsou zapojena média, která mají krajský rozsah.

Diskuze k tématu: Největší přínos NZDM Bonga dle názoru pracovníce

V této závěrečné otázce autorka nechala respondentky volně shrnout jejich názor na to, jaký je největší přínos NZDM Bonga pro klienty a společnost. Respondentka A uvedla, že přínos služby bude nejspíš vidět až za pět až deset let, ale vyzdvihla možnost komunikovat s komunitou sídliště a také to, že je mládež pod kontrolou. Respondentka B vidí největší přínos v tom, že dnešní mládež naučená trávit

čas pasivně má možnost využít svůj volný čas smysluplně a naučit se při tom i novým dovednostem. Respondentka C vidí přínos v tom, když se alespoň jednoho z dvaceti klientů podaří přivést pomocí poradenství na lepší cestu. Respondentka D klade velký důraz na to, že klienti mají k dispozici odborný personál, který jim dokáže poradit v jejich obtížných situacích. Respondentka D zastává názor, že nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nefungují úplně tak, jak by měla, jelikož se nepodaří navázat kvalitní sociální práci se všemi klienty. Problém ale vidí spíše v nedostatku personálu, který má pak na starosti příliš mnoho klientů.

6 Závěr

Cílem práce bylo představit nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jako alternativu trávení volného času dětí a mládeže v bezpečném prostředí. Za dílčí cíle jsem si zvolila objasnění fungování nízkoprahového zařízení a poukázání na význam volnočasových a aktivit v kontextu práce s ohroženou mládeží.

Byl proveden kvalitativní výzkum pomocí rozhovorů podle návodu (Příloha 1) na pěti pracovnicích nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Bongo v Týně nad Vltavou. Jako doplňkovou metodu jsem zvolila zúčastněné pozorování, které bylo provedeno v rámci praxí při studiu na Zdravotně sociální fakultě. I přes tento malý počet respondentů se podařilo najít shodu ve výpovědích respondentek o tom, jak služba funguje a jaký význam mají volnočasové aktivity v rámci práce s cílovou skupinou.

Služba je poskytována v poměrně velkém rozsahu, zkoumané zařízení má registrováno na 150 aktivních klientů v cílové skupině 12 až 26 let a denně jich do zařízení dochází kolem třiceti. Je poskytována na principu nízkoprahovosti, což pro klienty znamená minimum podmínek pro vstup do zařízení. Služba je bezplatná, anonymní, nezáleží na socioekonomickém statusu klienta ani na jeho barvě pleti či na vyznání. Klienti musí splňovat pouze podmínku věku a dodržování vnitřních pravidel Bonga (Příloha 2). Jedním z pravidel je zákaz užívání návykových látek nebo vstupu pod jejich vlivem do zařízení a dodržování pravidel slušného chování. V zařízení je zaměstnán personál zajišťující volnočasové aktivity a sociální práci. Sociální pracovníci splňují odbornost pro výkon zaměstnání stanovené zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Volnočasový program v zařízení slouží jako prostředek navázání kontaktu s cílovou skupinou a nabízené aktivity mají za úkol „nalákat“ klienty do zařízení. Klienti zde mají k dispozici pro ně zajímavé zařízení, jako sou fotbálkové stoly, kulečník, ping-pong, hudební zkušebnu, přístup na internet, x-box a podobně. Tyto aktivity vytvářejí neformální prostředí, ve kterém se klienti lépe uvolní a během her a aktivit umožňují sociálním pracovnícům neformální sociální práci bez toho, aby se klient cítil nějakým způsobem nepříjemně.

Dále byly stanoveny tři výzkumné otázky. První z nich směřovala k tématu tvorby volnočasového programu v rámci nízkoprahového zařízení. Zde jasně vyplývá, že program je stanoven tak, aby vyhovoval potřebám cílové skupiny, a také je společně s klienty zařízení vytvářen. Klienti mají možnost ovlivňovat nejen program, ale i vybavení a chod zařízení, kdy se mohou svobodně vyjádřit k tomu, co by si přáli, nebo co se jim naopak nelíbí. Pracovnice společně s klienty tvoří na měsíc dopředu program aktivit, který obsahuje různé druhy aktivit jak podle doby jejich průběhu, tak podle jejich zaměření. Program není pro klienty povinný, mají právo se do něho zapojit, ale stejné právo aktivitu odmítnout a věnovat se v zařízení vlastnímu programu, pokud při tom budou dodržovat pravidla chování, která jsou v klubu určena. Program je také směřován na prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, kdy je v zařízení vyhlášeno na určitou dobu téma, které se sociální patologie dotýká, a klienti mají možnost zúčastnit se pořádaných besed, které vedou pracovnice nebo přizvaní externí odborníci. Volnočasový program je určen a vytvářen pouze pro klienty, s jejich rodiči se při tvorbě programu nijak nespolupracuje a do zařízení by v otevírací době neměli mít rodiče vzhledem k dodržování anonymity klientů přístup. Jediná forma spolupráce s rodiči jsou povolení na výjezdové akce, kde je nutné, aby klient vystoupil z anonymity a poskytl základní informace o jméně a zdravotní pojišťovně, pro případ zranění nebo nehody.

Další výzkumná otázka směřovala na motivaci klientů k volnočasovým aktivitám. Pro klienty nejsou volnočasové povinné, proto se snaží zapojovat klienty do aktivit hlavně pomocí vlastního příkladu, kdy vzbudí u klientů zájem a zvědavost, tím, že sami začnou něco zajímavého vytvářet. V zařízení se pořádají nejrozličnější soutěže, či turnaje, ve kterých mají klienti možnost vyhrát i drobné ceny. Za akce většího charakteru mohou klienti získat za odměnu i výlet, nebo nové vybavení do zařízení. Klienty pracovnice motivují hlavně slovně a snaží se o to, aby aktivita jimi vykonávaná měla pro klienty vždy nějakou vnitřní hodnotu a přínos.

Poslední výzkumná otázka směřuje k tomu, jak je nízkoprahové zařízení vnímáno veřejností. Zde bylo zjištěno, že veřejnost vnímá nízkoprahový klub spíše negativně a ve společnosti stále přetrvávají dezinformace o tom, jak tato služba funguje.

I přes snahu prezentovat se v médiích, při veřejných akcích a poskytnout informační materiály co možná v největší míře, se názor většinové společnosti na klub mění pouze pozvolna. Jednou z příčin tohoto stavu, která vyplývá z výzkumu, je neochota veřejnosti vyhledávat informace o tom, o jakou službu se jedná a co je jejím cílem.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) A Study on Street Children in Zimbabwe. In: *UNICEF* [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.unicef.org/evaldatabase/files/ZIM_01-805.pdf
- 2) BABIAKOVÁ, Simoneta. *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*. 1. vyd. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Universita Mateja Bela, 2007. ISBN 978-80-8083-431-9.
- 3) BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. *Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2003, 99 s. ISBN 80-723-9148-8.
- 4) BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. *Sociální práce na ulici: Streetwork*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999, 102 s. ISBN 80-723-9048-1.
- 5) BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 140 s. ISBN 978-807-3380-915.
- 6) FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-802-4727-813.
- 7) HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007, 150 s. ISBN 978-807-3672-683.
- 8) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 978-802-6200-307.
- 9) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- 10) HODAŇ, Bohuslav a Tomáš DOHNAL. *Rekreologie*. 2., upr. a rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 281 s. ISBN 978-80-244-2197-1.

- 11) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-717 8-927-5.
- 12) JÍRA, O. *Děti, mládež a volný čas: vybrané aspekty problému* [online]. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1997 [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1157352599.pdf>
- 13) KAJANOVÁ, Alena, David URBAN, Eva DAVIDOVÁ a Markéta ELICHOVÁ. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: Etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, 2009. ISBN 978-80-7393-181-9.
- 14) *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vyd. Editor Petr Klíma. Praha: Česká asociace streetwork, 2009, 359 s. ISBN 978-80-254-4001-8.
- 15) KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
- 16) KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Vyd. 1. Bratislava: IRIS, 2007. 145 s. ISBN 978-80-89256-10-5.
- 17) MAREŠOVÁ, Alena. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, 154 s. ISBN 80-860-0834-7.
- 18) MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, 340 s. Makropulos. ISBN 80-717-8771-X.
- 19) MÜHLPACHR, Pavel a Jiří ŠKODA. *Sociopatologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-802-1045-507.
- 20) NĚMEČKOVÁ, Helena a Michal KLAPAL. *Práce s rizikovou mládeží v kontextu Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež*. In: *Riziková mládež v současné společnosti: sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí konané pod záštitou projektu PHARE 2003 RLZ - opatření 2.1 : Program podpory aktivit zaměřených na integraci sociálně znevýhodněných obyvatel*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 210-217. ISBN 80-7041-044-2.

- 21) PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- 22) SYROVÝ, Petr, Ondřej CAKL, Klára KALIBOVÁ a Jan BURIÁNEK. *Subkultury*. In: *Interkulturní vzdělávání*. Praha: Člověk v tísní, 2005, s. 141 - 169. ISBN 80-903510-5-0.
- 23) *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež, 2002 [cit. 2011-12-31]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/olnycas.pdf
- 24) VÁGNEROVÁ, Marie a Jana DRTILOVÁ. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 870 s. Makropulos. ISBN 80-717-8802-3.
- 25) VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.
- 26) VYKOPALOVÁ, Hana, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Editor Jan Buryánek. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 154 s. ISBN 80-244-0337-4.
- 27) *World youth report, 2003: the global situation of young people* [online]. New York: United Nations, 2004, 409 s. [cit. 2012-01-06]. ISBN 92-113-0228-5.
- 28) VOSÁHLOVÁ, Alena. *Operační manuál - streetwork*. In: *StreetWork* [online]. ČAS © 2006 - 2012 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/images/download/vosahlova_manual_streetworku.pdf
- 29) Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
- 30) Vyhláška č. 505/2006 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- 31) Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- 32) Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

8 Klíčová slova

Děti ulice

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Volný čas

9 Seznam příloh

- 1) Příloha 1 – návod k rozhovoru
- 2) Příloha 2 – leták s právy, povinnostmi klientů a postihy v NZDM Bongo

Příloha 1

Okruh otázek	Podskupina
Pracovnice	- Vzdělání - Pracovní pozice - Doba zaměstnání v NZDM Bongo
Obecné informace o fungování NZDM Bongo	- Vymezení nízkoprahovosti - Vymezení klientů/ek - Registrace klientů/ek - Počet registrovaných klientů - Vnitřní pravidla a sankce při nedodržování
Specifika volnočasového programu	- Vybavení NZDM Bonga pro volnočasové aktivity - Podíl pracovnice na volnočasovém programu - Prevence sociálně-patologických jevů - Poměr mezi sociální prací a volnočasovými aktivitami - Koncept volnočasových aktivit - Skladba volnočasových programů vzhledem k jejich dlouhodobosti - Zaměření volnočasových aktivit (sport, výtvarné, kulturní..) - Závaznost programu pro klienty/ky - Motivace klientů/ek pro volnočasové aktivity - Spolupráce s dalšími organizacemi a rodiči klientů - Možnosti klientů/ek ovlivňovat program a rozhodovat o vybavení NZDM Bonga
Veřejný obraz NZDM Bongo	- Vnímání NZDM Bonga veřejností - Informovanost veřejnosti o způsobu práce s klienty/kami - Dostupnost informačních materiálů pro veřejnost - Akce pro veřejnost - Spolupráce s médii - Největší přínos NZDM Bonga dle názoru pracovnice

Příloha 2

Práva klientů

1. Máš právo zůstat v anonymitě, pracovníci jsou vázáni mlčenlivostí
2. Máš právo využít nabídku pomoci v obtížných a krizových životních situacích – k soukromému rozhovoru jsou ti k dispozici pracovníci Bonga.
3. Máš právo v rámci otevírací doby kdykoli přijít a odejít.
4. Máš právo na pobyt v klubu (při respektování pravidel) i bez zapojení se do činností
5. Máš právo využít nabídky akcí, které ti Bongo nabízí.
6. Máš právo podílet se na činnosti Bonga a ovlivňovat ji.
7. Máš právo na vlastní názor, sebeurčení a na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání.
8. Máš právo podat stížnost s možností odvolání – k dispozici je schránka na anonymní stížnosti.
9. Máš právo v případě nespokojenosti se svým klíčovým pracovníkem žádat spolupráci s jiným pracovníkem bez obavy z jakéhokoli negativního dopadu na pokračování služby.
10. Máš právo na ochranu osobních údajů.
Pracovníci jsou vázáni mlčenlivostí. Výjimku tvoří ohlašovací povinnost v případě závažných trestných činů.

Povinnosti klientů

1. Zákaz užívání, obchodování, a manipulování s nelegálními i legálními drogami v Bongu
2. Zákaz vstupu pod vlivem návykových látek
3. Nekuř v Bongu ani v jeho blízkosti (ne na terase!!!)
4. Nedělej binec a nehluč
5. Neužívej násilí, včetně slovního, vůči ostatním v Bongu (žádné nefér, povýšené, rasistické a podobné chování)
6. Žádné vyvolávání konfliktů a účast na nich, žádné šikanování, nadávání a urážení.
7. Nenič a neodnášej vybavení a zařízení Bonga
8. Nerozvíjej žádné sexuální aktivity
9. Bezdůvodně se nezdržuj na chodbě
10. Pokud chceš přijít do Bonga se psem, měj ho vždy na vodítku a hlídej ho.
11. Pokud chceš využívat nabízené služby a aktivity musíš mít uzavřenou ústní nebo písemnou smlouvu a musíš mít vytvořen individuální plán

Postihy

- Individuální přístup při řešení problému
- Napomenutí (3 napomenutí a odcházíš domu)
- Zákaz vstupu do Bonga na stanovenou dobu (např: kouření v budově – měsíc zákaz do Bonga)